

REZYME

KURTH NARRACIONI:

ZBULIMI I NARRACIONEVE TË DËMSHME TE POLITIKANËT DHE MEDIAT

Titulli i monografisë:
Kurth narracioni: Zbulimi i narracioneve të dëmshme te politikanët dhe mediat

Botues:
Instituti për studime të komunikimit
rr. "Jurij Gagarin" 17-1-1, Shkup
www.iks.edu.mk

Për botuesin:
prof. dr. inord. Zaneta Trajkoska

Edicioni:
ResPublica

Autorë:
prof. dr. Eleonora Serafimovska, mr. Jordanka Çerepnallkova-Trajkoska, prof. dr. inord. Zaneta Trajkoska, as. Mr. Tea Koneska-Vasilevska, prof. dr. inord. Meri Karanfillovska, Aleksandra Temenugova, prof. dr. Simona Gruevska-Maxhoska, mr. Jordana Shemko-Georgievska dhe Vjosa Taipi

Redaktor:
prof. dr. inord. Zaneta Trajkoska

Recezent:
prof. dr. Vesna Shopar

Titulli i origjinalit:
Наративна стапица: Откривање на Штетни(те) наративи кај политичарите и медиумите

Redaktimi gjuhësor:
prof. dr. Simona Gruevska-Maxhoska

Dizajni grafik:
Ivana Temelkoska

Redaktimi teknik:
Dejan Joveski

Viti:
2025

Vendi:
Shkup

PËRMBAJTJA

HYRJA **5**

KORNIZA KONCEPTUALE DHE TEORIKE **7**

Narracionet në politikë 7

Roli i emocioneve te narracionet 8

Aktorët politikë dhe narracionet e dëmshme 8

Mediat dhe narracionet e dëmshme 9

Neologjizmat e dëmshëm politikë 9

Narracionet politike nëpërmjet prizmit të teorive 10

Hulumtime relevante 12

METODOLOGJIA E HULUMTIMIT **16**

Objekti, qëllimet, pyetjet hulumtuese 16

Variabili, indikatorët për narracionet e dëmshme 16

Teknikat metodologjike, instrumentet, ekzemplari, dinamika e hulumtimit 19

NARRACIONET E DËMSHME POLITIKE NËPËRMJET NUMRAVE **20**

Narracionet e dëmshme të krijuara nga aktorët politikë 20

Informimi i mediave për narracionet e dëmshme politike 22

MESAZHET KRYESORE NGA ANALIZA E AKTORËVE POLITIKË DHE MEDIAVE **24**

Politikanët krijojnë, mediat mbështesin përhapjen e narracioneve të dëmshme 24

Narracionet e dëmshme - mjeti kryesor i komunikimit në fushatat zgjedhore 24

Mediat shkelin standardet themelore profesionale të raportimit 25

Ndikimi i dëmshëm i narracioneve te qytetarët 25

ROLI I FJALËVE NË NDËRTIMIN E NARRACIONEVE TË DËMSHME 26

Fjalori i narracioneve të dëmshme politike nga aktorët politikë 26

Fjalori i narracioneve politikisht të dëmshme në stacionet televizive 27

Fjalori i narracioneve të dëmshme politike në mediat onlajn. 27

Mesazhet kryesore të fjalëve të përdorura me ngjyrim emocional 28

NEOLOGJIZMAT SI PJESË E NARRACIONEVE TË DËMSHME POLITIKE 30

Mesazhet kryesore nga analiza komunikative-gjuhësore 30

SHËNIME PËRFUNDIMTARE 32

Retorika e dëmshme e subjekteve politike. 32

Raportimi në media për retorikën e dëmshme. 33

Pasojat e narracioneve të dëmshme 34

Implikimet teorike dhe shkencore. 35

REKOMANDIME DHE ANGAZHIME TË ARDHSHME 38

Rekomandime për aktorët politikë 38

Rekomandime për Qeverinë dhe nëpunësit publikë 38

Rekomandime për mediat. 39

HYRJA

Në botën e politikës, që prej shekujsh, dhe deri më sot, fjala e shqiptuar në publik ka pasur peshë si "mal". Në antikë oratoria politike është konsideruar si shkencë, kurse sot apostrofohet si shkathtësi. Për politikanët është "privilegj" t'i drejtohen publikut në mënyrë direkte/ indirekte, por edhe "përgjegjësi" se si do të veprojnë, çfarë dhe si do t'u thonë qytetarëve të vet, atyre që i kanë zgjedhur që t'i udhëheqin, që të qeverisin me shtetin. Aktorët politikë krijojnë dhe përdorin narracione që të formojnë opinionin publik, duke ndikuar kështu mbi sjelljen dhe vendimmarrjen politike. Duke vepruar kështu, ata i përdorin gjithashtu mediat që t'i promovojnë narracionet e veta. Qëllimi i mediave është të informojnë, të edukojnë publikun dhe të sigurojnë pluralizëm të mendimeve, qëndrimeve dhe fakteve të besueshme për të gjitha proceset shoqërore. Keqpërdorimi i hapësirës së komunikimit publik me përmbajtje potencialisht të dëmshme dhe narracione me informacione të rreme, të pasakta, keqdashëse, gjuhë urrejtjeje dhe dezinformata e kontaminon "arenën" politike dhe është kërcënim serioz për demokracinë. Komunikologjia, shkencat politike, sociologjia dhe psikologjia paralajmërojnë vazhdimisht, janë zhvilluar dhe miratuar një sërë ligjesh, deklaratash, rregulloresh dhe kodesh për "mbrojtjen e së vërtetës". Me rritjen e teknologjive të informacionit dhe komunikimit, sfida është bërë edhe më e madhe. Rrethi po zgjerohet gjithnjë e më shumë, duke përfshirë të gjitha format dhe metodat e komunikimit politik publik, të gjitha subjektet, nga qytetarët e thjeshtë e deri te strukturat më të larta politike në shtet, e bashkë me të edhe përmbajtjet dhe informacionet potencialisht të dëmshme.

Skena politike maqedonase po i "përjeton" të njëjtat përmbysje, veçanërisht të theksuara në vitet njëzet të shekullit të 21-të. Një periudhë e ngarkuar me çështje dhe probleme serioze vendimtare për zhvillimin e vendit: ndryshimi i emrit të shtetit, hyrja e Republikës së Maqedonisë së Veriut në NATO, fillimi/stagnimi i negociatave për anëtarësim në BE, ndryshimet në Kushtetutë, rritja e euroskepticizmi, marrëdhëniet e mira fqinjësore me Bullgarinë dhe Greqinë, ndryshimi i pushtetit (zgjedhjet presidenciale dhe parlamentare), reformat në drejtësi, skandalet e rënda korruptive në sfera të shumta sociale. Ky kontekst social-politik është "i ndjeshëm" për krijimin e rrëfimeve të dëmshme për kundërshtarët politikë, të ndarë në "patriotë" dhe "tradhtarë", "të ndershëm" dhe "kriminelë". Ekziston polarizim i thellë politik, shkrim-leximi mediatik dhe informacioni janë zhvilluar dobët, kurse hapësira onlajn nuk është rregulluar sa nevojitet, ndërsa hapësira e informimit publik ndotet gjithnjë e më shumë me dezinformata, informacione të pasakta, informacione keqdashëse, propagandë dhe gjuhë të urrejtjes. Sulmet, nënçmimet, etiketimet dhe ofendimet ndaj "tjetrit" janë përditshëmri, pa argumente apo fakte, kurse mendimi ndryshe as dëgjohet e as perceptohet. Janë aktivizuar të gjitha format mediatike dhe format e komunikimit politik – nga mediat tradicionale, rrjetet sociale, platformat alternative, grupet e bisedave private, madje po krijohen dhomat e jehonës si "bashkëudhëtarë" që mesazhet politike të arrijnë te qytetarët.

Në mungesë të hulumtimeve të thelluara që i zbulojnë madhësinë, burimet, modelet dhe elementet e përmbajtjes dhe rrëfimeve të dëmshme që e "kontaminojnë" hapësirën e komunikimit publik, është e nevojshme t'u përgjigjemi disa pyetjeve kryesore: cilat janë subjektet që krijojnë narracionet e dëmshme politike dhe cilat janë subjektet që transmetojnë narracione të dëmshme

politike, cila është natyra, shpeshtësia dhe konteksti i narracioneve të dëmshme politike, cilat dhe si janë strategjitë dhe teknikat retorike në komunikimin e tyre me publikun dhe cilat janë shkeljet e standardeve të komunikimit publik. Përgjigjet e të gjitha këtyre pyetjeve jepen nga Hulumtimi “Matja e narracioneve të dëmshme politike” (NA-DËM) i kryer midis në periudhën nga shtatori i vitit 2023 deri në mat të vitit 2024. duke i shqyrtuar në mënyrë empirike narracionet e dëmshme politike – problemin kryesor hulumtues – të operacionalizuar nëpërmjet një sërë indikatorësh. Të gjithë monografinë mund ta shikoni këtu.

KORNIZA KONCEPTUALE DHE TEORIKE

NARRACIONET NË POLITIKË

Narracionet narracionet politike janë rrëfime të strukturuara (personale dhe kolektive) të ngjarjeve politike që sigurojnë korniza nëpërmjet të cilave individët dhe grupet e kuptojnë botën, i interpretojnë rolet e tyre në jetën politike dhe u japin kuptim ngjarjeve politike dhe sociale. Ato i ndihmojnë individët dhe grupet të kuptojnë realitetin politik. Aktorët politikë i përdorin që t'i portretizojnë ngjarjet në një mënyrë të caktuar, që t'i legjitimojnë veprimet e tyre dhe që ta nxitin identitetin kolektiv. Ato ndikojnë mbi mënyrën se si perceptohen çështjet politike, duke i lidhur ato me një histori më të gjerë, e cila mund të përfshijë elemente të historisë, ideologjisë ose vlerave kulturore. Në fakt, nëpërmjet rrëfimit të ritregimit, grupet dhe individët krijojnë një ndjenjë të përbashkët përkatësie dhe vazhdimësie, qëllime dhe vlera që ndihmojnë në ruajtjen e kohezionit politik (Patterson dhe Monroe, 1998; Shenhav, 2006).

Narracionet politike, jo vetëm që e formësojnë dhe e reflektojnë, ndonjëherë e shtrembërojnë realitetin politik. Roli i tyre në politikë është të shërbejnë si mjete thelbësore për ndërtimin e kuptimit dhe organizimin e realiteteve komplekse politike (Patterson dhe Monroe, 1998; Shenhav, 2006). Duke inkuadruar ngjarje dhe çështje nëpërmjet rrëfimit të tregimit, aktorët politikë ndihmojnë e publikun që t'i interpretojë ngjarjet politike në mënyra që përputhen me agjendat dhe angazhimet e tyre. Ato janë dinamike dhe të adaptueshme dhe siç ndryshojnë kontekstet politike, ashtu ndryshojnë edhe narracionet, duke i lejuar aktorët politikë të përgjigjen në mënyrë efektive ndaj realiteteve në ndryshim. Kjo u mundëson që të mbeten relevantë dhe aktualë me kalimin e kohës, duke ndryshuar që të mbledhin informacione të reja ose ndryshime në peizazhin politik. Fuqia e narracioneve nuk qëndron vetëm në përshkrimin, por edhe në ndërtimin e realitetit politik, duke ndikuar kështu si në perceptimin ashtu edhe në sjelljen e publikut. Ato dallohen sipas përmbajtjes por edhe sipas qëllimeve. Ato përdoren për qëllime pozitive, si promovimi i angazhimit qytetar dhe informimi i paanshëm i publikut, por edhe për negative për qëllime manipuluese, duke i shtrembëruar faktet, duke i përforcuar stereotipat përçarëse ose duke i nxitur paragjykimet dhe armiqësitë ndaj grupeve të caktuara, duke krijuar dhe mbështetur perceptime negative që t'u shërbejnë qëllimeve politike. Të dytat përkufizohen si narracione të dëmshme politike dhe mund të rrisin polarizimin, ndarjet dhe të minojnë besimin në institucione, gjë që nga ana tjetër çon në konflikt social dhe politik (Wodak, 2015; Sokol & Sarajlić, 2023). Veçanërisht shpërhapen me shpejtësi në epokën e mediave sociale, "dhomat e jehonës" dhe "flluskat e informacioni" dhe mund të jenë armë të fuqishme në duart e aktorëve të ndryshëm që synojnë të destabilizojnë demokracinë dhe të zhdukin njerëzimin. Aspektet e diskutuara, analizuara dhe hulumtuara më shpesh të narracioneve të dëmshme janë: inkuadrimi (përzgjedhje përkatëse e fjalëve, fotografive, metaforave), mesazhi (i harmonizuar me agjendën politike dhe përsëritet vazhdimisht), emocioni dhe identiteti, thjeshtësia dhe anësia ("treten" lehtë që të kuptohen lehtë), qëndrueshmëria (konsistenca), mediat dhe kanalet për komunikim (fjalime, debate, media sociale, reklama për "mbulimin" e lajmeve), evoluim narrativ (përshtatje me kohën dhe rrethanat) dhe efektet (ndikimi mbi mendimin publik dhe perceptimin publik, mobilizimin e elektoratit).

ROLI I EMOCIONEVE TE NARRACIONET

Emocionet kanë rol kyç në rrëfimin e tregimit sepse rrisin përfshirjen dhe angazhimin e dëgjuesit, ndihmojnë në ruajtjen e përmbajtjes narrative në kujtesë dhe ndikojnë në qëndrimet dhe sjelljet e publikut.

Tregimet e "ngarkuara" emocionalisht tërheqin vëmendjen dhe nxisin një lidhje midis tregimtarit dhe publikut. Kur tregimet ngjallin emocione të tilla si gëzim, trishtim ose frikë krijojnë përvojë unike që mund të çojë në përfshirje më të thellë të individit. Kjo rezonancë emocionale është thelbësore për komunikim dhe bindje efektive (Bruner, J., 1991). Narracionet e krijuara mirë ndjekin strukturë të tensionit dhe rezolucionit, duke shkaktuar emocione dhe duke shkaktuar përvojë katarze te publiku (Scully, Seger, 2003). Emocioni gjatë rrëfimit mund t'i formësojë qëndrimet dhe sjelljet e publikut duke krijuar ndjeshmëri për personazhet ose situatat. Kur publiku identifikohet emocionalisht me një histori, mund të ketë më shumë gjasa të ndryshojë bindjet e veta ose të ndërmarrë veprime bazuar në narracionin e paraqitur (Green & Brock, 2000).

Është i veçantë kuptimi i fjalëve me ngjyrim emocional si mbartës të kuptimit, mbartës të ndjenjave dhe katalizatorë të ndryshimeve. Një fjalë mund të nxitë stuhi emocionesh, e ndryshon drejtimin e bisedës, marrëdhëniet ndërnjerëzore, madje edhe jetën. Ato janë shprehje, fraza të ngarkuara me kuptim nëntekstual dhe një pako shtesë me emocione që shkojnë përtej semantikës së tyre. Bisedës apo tekstit të shkruar i japin intensitet dhe jo vetëm që dëgjohen dhe lexohen, ato ndikojnë edhe mbi mendimet dhe mbi emocionet. Janë më të fuqishme se fjalët neutrale sepse shkaktojnë reaksione emocionale me qëllim të manipulimit të mendimit publik edhe për një agjendë të caktuar. Politikanët shpesh gjatë përgatitjes së fjalimeve dhe mesazhe u kushtojnë vëmendje të veçantë këtyre fjalëve të fuqishme që të tërheqin emocione te publiku (D'Ambrosio, 2022). Efektiviteti i tyre qëndron te gjuha e cila është më shume se mjet komunikimi, mjet për ndikim, bindje dhe inspirim. Në ndërveprimin njerëzor fjalët janë hallka që na ndërlidhin midis nesh (Tausczik, Pennebaker, 2010). Si çdo mjet edhe ato mund të shfrytëzohen për qëllime konstruktive dhe destruktive. Siç kanë fuqi që të ngushëllojnë dhe të lidhin, mund të jenë edhe armë për manipulim, lëndim dhe përçarje. Si rrjedhin, nuk habit fakti që liderët, profesionalistët e marketingut dhe specialistët e komunikimeve i kushtojnë vëmendje rezonancës emocionale në gjuhën e tyre që të krijojnë reagime të caktuara te publiku, duke manipuluar në mënyrë të brishtë me ndjenjat dhe me mendimin. Por, përdorimi i tepruar i këtyre fjalëve në politikë und ta mjegullojë kufirin midis të vërtetës dhe perceptimit.

AKTORËT POLITIKË DHE NARRACIONET E DËMSHME

Aktorët politikë si krijues, ndërtues dhe prodhues të narracioneve politike formojnë dhe inkuadrojnë historitë/narracionet që i përcaktojnë çështjet, ngjarjet, politikat dhe identitetet politike. Ato janë një mjet vërtet i fuqishëm, por edhe legjitim për aktorët politikë që të angazhojnë, informojnë dhe mobilizojnë publikun. Megjithatë, pikërisht për shkak se mund të formojnë besime, qëndrime dhe sjellje, ato mbajnë përgjegjësi të rëndësishme etike. Në komunikimin politik, ekziston konsensus për nevojën e ekzistimit të kulturës politike të korrektësisë dhe respektimit të të gjithë pjesëmarrësve në procesin e komunikimit, që reflektohet në dokumente të shumta (deklarata, rekomandime, kode) që i përcaktojnë standardet dhe parimet në komunikimin politik, kurse janë bazë për përcaktimin dhe kuptimin e narracioneve të dëmshme dhe njohjen e tyre në diskursin politik. Subjektet politike, politikanët, funksionarët, nëpunësit qeveritarë dhe publikë,

partitë kanë detyrimin të praktikojnë etikën e komunikimit që nënkupton kryerjen e detyrave të punës me ndershmëri, ndërgjegje, në kohë dhe me përgjegjësi, ruajtën e lirisë së fjalës; të mos përdorin ose të mos mbështesin gjuhë të urrejtjes; të ruajnë nivel të lartë të transparencës para publikut dhe para mediave për çështje me interes publik; të jenë të paanshëm, të ruajnë objektivitetin, t'i vendosin obligimet e punës para interesave personale; në komunikimin e vet të mos përdorin ose të mos shpërhapin dezinformacione por vetëm informacione të kontrolluara. Si rrjedhim dalin parimet e komunikimit etik, ruajtja e lirisë së fjalës, mospërhapja e gjuhës së urrejtjes dhe diskriminuese, transparenca dhe qasja te mediat, profesionalizmi dhe paanësia në komunikim, komunikimi i bazuar në dëshmi.

MEDIAT DHE NARRACIONET E DËMSHME

Mediat luajnë rolin qendror në transmetimin, përforcimin, kurse ndonjëherë edhe krijimin e narracioneve politike. Ato janë "urë" midis aktorëve politikë dhe publikut, duke ofruar korniza të caktuara për historitë që i përcjellin, të cilat në mënyrë të pamohueshme ndikojnë në mënyrën se si njerëzit i kuptojnë, reagojnë ndaj ngjarjeve, politikave dhe ideologjive politike. Për shkak se mediat arrijnë një publik të gjerë dhe shërbejnë si burime parësore informacioni, qasja e tyre ndaj narracioneve politike mund të ndikojë ndjeshëm mbi mendimin publik dhe mbi kulturën politike. Si rrjedhim, respektimi i standardeve profesionale gazetareske është imperativ.

Gjatë informimit për narracionet e dëmshme politike, nga gazetarët profesionalistë pritet t'u përmbahen vlerave që i përfaqësojnë ato standarde. Edhe pse sot mbahen ende debate mbi vlerat themelore mbi të cilat qëndron profesioni i gazetarisë, megjithatë ka konsensus për postulatet kryesore – pavarësia, paanësia, saktësia, autonomia, transparenca dhe konstruktiviteti – vlera të shndërruara në standarde për gazetarinë e cila lind besim, përkatësisht gazetarinë kredibile. Standardet kryesore në lidhje me burimet janë: verifikimi (respektimi i fakteve, verifikimi i tyre, më shumë burime, e drejta e publikut për të ditur), gjithëpërfshirja (informacioni i dorës së parë, vëzhgimi personal, burime të besueshme indirekte), besueshmëria e burimeve (burime të besueshme), më shumë se një burim (jo vetëm një burim i vetëm, duke dëgjuar të gjitha palët e përfshira), duke cituar burime dhe mbrojtja e tyre (transparenca dhe mbrojtja e tyre, anashkalimi i burimeve të lëndueshme - fëmijë, viktima të krimit, fatkeqësi, katastrofa), pagesa/pranimi i parave (shmangia e pagesës për informacion dhe para nga/prej burimeve). Standardet kryesore në lidhje me lajmet janë: shmangia e dramatizimit dhe rindërtimit (citate të sakta dhe precize në një kontekst të caktuar), dallimi midis fakteve dhe mendimeve (dallimi midis informacioneve faktike dhe deklaratave normative), konteksti (faktet në perspektivë, konteksti përkatës), drejtësia (realiteti nuk është bardh e zi, duke deklaruar se cilat grupe dhe interesa janë përfshirë në një ngjarje të caktuar), anashkalimi i polarizimit (rrëfimi i të gjithë ngjarjes, jo vetëm ekstremitete), privatësia (respektim i integritetit të individëve, privatësia e tyre).

NEOLOGJIZMAT E DËMSHËM POLITIKË

Një nga mënyrat sipas të cilave aktorët politikë përpiqen ta konstruktojnë realitetin politik është përdorimi i neologjizmave në diskursin politik. Këto shprehje, fraza të reja apo fjalë të ripërcaktuara mund të bëhen mjete të fuqishme për paraqitjen e çështjeve të caktuara,

krijimin e asociacioneve të reja, thjeshtimin, por edhe "mbushjen" emocionale të çështjeve politike në mënyra që përputhen me agjenda të caktuara politike. Ato mund të krijojnë qartësi, identitet dhe unitet, por gjithashtu mund të çojnë në manipulim, thjeshtëzim dhe polarizim. Kur përdoren me përgjegjësi mund ta pasurojnë diskursin publik dhe t'i ndihmojnë shoqëritë të ballafaqohen me sfidat e reja, por kur përdoren në mënyrë të papërgjegjshme mund të shtrembërojnë realitetin dhe të shkaktojnë një sërë pasojash të dëmshme.

Në politikë përdoren për të pasuruar fjalorin politik, por edhe për një kontroll dhe inkuadrim të caktuar të narracionit. Si rrjedhim ndikohet mbi publikun që t'i përvetësojë dhe t'i përdorë këto fjalë të reja, më shpesh lidhur me diskreditimin e kundërshtarëve politikë dhe mohimin dhe/ose talljen e ideologjive të ndryshme politike. Gjuha politike e formëson identitetin emocional të publikut duke i ofruar diçka për të qenë pjesë, që t'i përkasë një grupi, që t'i kushtojë vëmendje, domethënë, që të vendosë se cilit grup t'i përkasë dhe cilit ta kenë frikë dhe ta sulmojnë (Luu, 2016). Politikanët konsiderohen si mjeshtër të krijimit të fjalëve të reja, veçanërisht gjatë fushatave zgjedhore që të ndikojnë me mjeshtëri te votuesit, më shpesh me fjalë të reja që i referohen karakterit të një kundërshtari politik dhe nënçmojnë ndonjë tipar të tij. Ata njëkohësisht u lakmohen, madje dhe i urdhërojnë qytetarët, si përdorues të gjuhës, të përvetësojnë zëvendësimin e fjalëve të caktuara me fjalë të reja. Me kalimin e kohës, përpiqen që t'i përgjithësojnë këto risi, ta ndryshojnë kuptimin e fjalëve dhe t'i bëjnë ato të përshtatshme për shpërhapje të mëtejshme në shoqëri (Booij, 2005; Saeed, 2009). Dikur, pothuajse të gjithë termat politikë kanë qenë neologjizma politikë dhe kanë historinë e tyre të krijimit. Pranimi i tyre në një gjuhë varet nga shkalla e rëndësisë së konceptit që tregon një neologjizëm i veçantë. Disa janë jetëshkurtër, por disa bëhen pjesë e gjuhës. Kjo është veçanërisht problematike kur bëhet fjalë për narracionet e dëmshme, sepse kështu hyjnë në përdorim të përditshëm dhe "normalizohen".

NARRACIONET POLITIKE NËPËRMJET PRIZMIT TË TEORIVE

Teoria e inkuadrimit (Goffman, 1974) është një nga më të zbatueshmet dhe lidhet me mënyrën se si informacionet i prezantohen publikut, duke e formësuar perceptimin dhe kuptimin e tyre për çështjet politike. Përdoret gjerësisht në komunikimin politik dhe në studimet pediatike që të shpjegohet se si diskrusi publik mund të jetë nën ndikimin e mënyrës se si prezantohen çështjet. Aktorët politikë përdorin "korniza" që të theksojnë aspekte të caktuara të ndonjë çështjeje, ndërsa i minimizojnë të tjerat. Qasje selektive që ndikon mbi perceptimet, mendimet, marrjen e vendimeve, sjelljen e njerëzve. Konceptet kryesore të kësaj teorie janë termet *korniza*, strukturë metalike e cila ndihmon gjatë interpretimit dhe organizimit të informacioneve me fokusim në elementë të caktuar të rrëfimin, dhe *inkuadrim*, proces me të cilin komunikatorët (si mediat ose aktorët politikë) konstruktojnë një mënyrë të caktuar të kuptimit të ndonjë çështjeje. Inkuadrimi në komunikimin politik është mjet i fuqishëm për të formuar opinionin publik dhe për të ndikuar në debatet politike. Politikanët, mediat dhe grupet e interesit përdorin inkuadrimin për të promovuar agjendat e tyre duke theksuar çështje ose perspektiva të caktuara që përfshin narracione të cilat përputhen me vlera, ideologji ose emocione të caktuara. Korniza përcakton se çfarë do të përfshihet/përjashtohet në bisedë. Kjo teori këmbëngul të shpjegojë narracionet politike dhe ndikimin e tyre me disa koncepte - përkufizimin e problemit (çfarë është problemi dhe kush është përgjegjës për të), vlerësimi moral (gjykimet për të mirën dhe të gabuarën) dhe interpretimin kauzal (atribuimin e shkaqeve) dhe propozimin e zgjidhjeve. Inkuadrimi politik shpesh mbështetet në metafora ose gjuhë simbolike që të krijojë rrëfime të gjalla dhe emocionalisht rezonante.

Teoria e narracioneve strategjike fokusohet në mënyrën se si aktorët - kryesisht shtetet, liderët politikë ose institucionet - ndërtojnë dhe komunikojnë histori që t'i formësojnë perceptimet, që ta përcaktojnë realitetin dhe të ndikojnë mbi sjelljen e publikut. Këto narracione janë krijuar qëllimisht që të arrihen qëllime politike, sociale ose kulturore, siç janë sigurimi i mbështetjes publike, legjitimimi i veprimeve të caktuara ose politikat udhëzuese. Teoria i përfshin konceptet thelbësore të tilla si *narracioni* (rrëfim koherent i cili lidh ngjarje, aktorë dhe veprime, duke formësuar mënyrën se si njerëzit e kuptojnë situatën), *veprim strategjik* (përdorimi i qëllimshëm i narracioneve për të arritur qëllime specifike –ndikimi mbi mendimin publik, fitimi i legjitimitetit politik ose fitimi i mbështetjes ndërkombëtare), *përafrimi narrativ* (proces me të cilin aktorë të ndryshëm përpiqen të përafrojnë narracionet e tyre me kuptimin dominues ose të dëshiruar mbi ndonjë çështjeje), *fuqi dhe ndikim* (fuqi e butë me formësim të besimit, sjelljes, vlerave të publikut).

Narracionet strategjike përdoren në politikën e brendshme dhe në marrëdhëniet ndërkombëtare që të arrihen qëllimet politike duke i formësuar perceptimet. Politikanët dhe shtetet përdorin narracionet që t'i shpallin vlerat e tyre, t'i justifikojnë vendimet dhe të legjitimojnë veprimet e tyre. Në kontekst politik, këto narracione ndihmojnë të parashtrohen çështje komplekse në mënyrë që të përputhen me publikun e synuar, duke inkurajuar identifikimin me politika ose botëkuptime të veçanta. (Miskimon, A. et al. 2013).

Teoria e diskursit është teoria me fokus te gjuha. dhe e analizon mënyrën se si përdoret gjuha që të ndërtojë fuqi, ideologji dhe identitet. Narracionet politike analizohen si pjesë e diskursit më të gjerë, duke theksuar se si ata i përforcojnë ose i sfidojnë strukturat ekzistuese të fuqisë. Analizohen fjalimet politike që të kuptohet se si politikanët e konstruktojnë identitetin nacional ose i tregojnë kundërshtarë e vet (Fairclough, 2001). Në bazë të kësaj teorie është *diskursi*, sistem kuptimi ose mënyrë e veçantë e të folurit dhe të kuptuarit të botës. Ajo është më shumë se vetëm gjuhë - i përfshin praktikat, idetë dhe përfaqësimet që formojnë njohuritë dhe realitetin shoqëror. Diskursi (Fuko 1969), lidhet ngushtë me *fuqinë*, kështu që ata që e kontrollojnë diskursin mund të formësojnë atë që konsiderohet si "e vërtetë" ose "arsyeja e shëndetshme" në shoqëri. Është i rëndësishëm *artikulimi* ose konstruksioni i lidhjeve midis ideve, simboleve ose praktikave shoqërore me qëllim që të krijohet narracion ose botëkuptim koherent. Në konceptin e *hegjemonisë*, (Gramshi, Llakllau, Muf 1985) diskurse të caktuara bëhen dominuese dhe natyralizohen, ndërsa të tjera margjinalizohen. Lufta politike është shpesh një betejë për vendosjen e hegjemonisë duke bërë një diskurs të caktuar të duket si "arsye e shëndetshme". Narracionet politike janë strategji diskursive që krijojnë kuptim, legjitimojnë fuqinë dhe e formësojnë politikën publike duke përcaktuar problemet, duke vënë fajin dhe duke propozuar zgjidhje.

Teoria e ndërveprimit simbolik e cila e thekson rolin e simboleve dhe kuptimeve në formësimin e ndërveprimeve ndërnjerëzore (Blumer, 1969, Mid 1934). Ajo fokusohet në mënyrat në të cilat individët krijojnë, interpretojnë dhe reagojnë ndaj simboleve në ndërveprimet e tyre të përditshme. Njerëzit veprojnë në bazë të kuptimeve që kanë gjërat për ta, kurse këto kuptime dalin nga dhe formohen nëpërmjet ndërveprimeve shoqërore. Në zemër të teorisë është të kuptuarit se realiteti ndërtohet shoqërisht nëpërmjet komunikimit, kurse kuptimi negociohet dhe rishikohet vazhdimisht në marrëdhëniet ndërnjerëzore. Kjo teori shpesh përdoret për të shpjeguar se si identiteti individual, rolet shoqërore dhe dinamikat e grupit janë formësuar nga kuptimet simbolike që dalin në komunikim. Konceptet themelore të saj janë *simbolet*, objektet, fjalët, gjestet ose veprimet që kanë kuptime specifike në një kulturë ose kontekst të caktuar dhe që krijohen nëpërmjet ndërveprimit shoqëror; *kuptimi*, përcaktohet nëpërmjet ndërveprimit dhe ndryshimit në bazë të kontekstit ose perspektivës, prandaj njerëzit lidhen me gjërat bazuar në kuptimin që ato gjëra e kanë për ta; *vetëkoncepti*, individët e zhvillojnë vetidentitetin e vet nëpërmjet ndërveprimeve me të tjerët, që përfshin marrjen e rolit të tjetrit.

Narracionet politike mund të shpjegohen nëpërmjet kësaj teorie duke u fokusuar në mënyrat në të cilat aktorët politikë (politikanët, mediat dhe votuesit) krijojnë dhe negociojnë kuptimet nëpërmjet simboleve, gjuhës dhe ndërveprimeve. Simbolet politike - si flamujt, parullat ose figurat ikonike - mbartin kuptime të fuqishme të ndërtuara dhe të interpretuara nga individë/grupe në shoqëri.

HULUMTIME RELEVANTE

Shumë disiplina shkencore - shkencat politike, studimet komunikuese, sociologjia, psikologjia sociale, gjuhësia në fokusin e vet hulumtues e kanë pasur ndikimin e narracioneve mbi mendimin publik, sjelljen politike, formimin e identiteteve dhe krijimin e politikave.

Ndikimi i narracioneve politike mbi mendimin publik. Studime të shumta dëshmojnë se inkuadrimi i narracioneve, theksimi i aspekteve të caktuara të një çështjeje mbi të tjerat, ndikon mbi opinionin publik dhe vendimmarrjen politike, dhe mënyrën se si njerëzit i interpretojnë dhe i vlerësojnë informacionet (Chong & Druckman, 2007). Efektiviteti i inkuadrimit varet nga besueshmëria e burimit, shpeshtësia dhe përsëritja e narracioneve, kornizat (që i interpretojnë gjërat) dhe ndjeshmëria e publikut ndaj manipulimit. Kur kornizat janë konkurruese (disa politikanë thonë një gjë dhe të tjerë të kundërtën), interpretimet e individëve ndikohen nga besimet e mëparshme, njohuritë politike dhe vlerat, të cilat e zbusin ndikimin e efekteve të inkuadrimit. Narracionet me parashikime për rezultatet e ardhshme ndikojnë mbi qëndrimet e publikut ndaj çështjeve politike. Apelet për siguri për një politikë të caktuar e zmadhojnë mbështetjen për të, ndërsa ato të pasigurisë, parashikimet negative për një opsion tjetër politik, e zvogëlojnë mbështetjen e qytetarëve për të (Jerit, 2009).

Roli i narracioneve në krijimin e politikave. Studimet që synojnë të shqyrtojnë në mënyrë sistematike rolin e narracioneve në krijimin e politika, domethënë se si narracionet për problemet dhe zgjidhjet politike i formojnë debatet dhe rezultatet politike. Rezultatet e hulumtimit e mbështesin idenë se narracionet janë thelbësore në formësimin e opinionit publik dhe të preferencave të politikave, pasi i thjeshtojnë çështje komplekse, duke i bërë ato më të arritshme dhe bindëse (Shanahan & McBeth, 2018). Narracionet e suksesshme të politikave shpesh përmbajnë elementë të qartë si heronj, negativë, viktima dhe mësime morale, të cilat e ndihmojnë publikun të lidhet emocionalisht dhe në mënyrë kognitive me mesazhet e politikave. Ato ose mund të nxisin ndryshimin e politikave ose të rrënjosin status quo-në, në varësi të mënyrës se si i prezantojnë dhe i formojnë çështjet, i mobilizojnë mbështetësit dhe i formësojnë perceptimet e legjitimitetit dhe urgjencës.

Lidhja e mediave me narracionet politike. Studimet të cilat e hulumtojnë rolin e mediave në krijimin, shpërhapjen dhe përforcimin e narracioneve politike flasin mbi faktin se mediat ndikojnë mbi perceptimin publik të çështjeve politike, formimin e diskursit demokratik dhe angazhimit qytetar, shpesh nëpërmjet inkuadrimit, mbulimit selektiv dhe vendosjes së agjendave. Domethënë, nga fakti se cilat dhe çfarë narracionesh politike do të transmetojnë mediat, a do ti transmetojnë në mënyrë selektive apo të përgjithshme, do të varet perceptimi publik mbi çështjet politike. Me zmadhimin e kanaleve të ndryshme mediatike dhe të platformave digjitale, publiku fragmentohet, që mund të çojë në dhomat e jehonës dhe polarizimin ideologjik dhe, rrjedhimisht, përforcimin e narracioneve politike. Si rrjedhim, mbulimi mediatik i narracioneve politike mund ta përforcojë ose minojë llogaridhënien politike (Bennett & Entman, 2001). Edhe pse mediat kanë potencialin t'i thërrasin liderët në përgjegjësi për atë që thonë dhe bëjnë, shpesh e zgjedhin

me vetëdije sensacionalizmin në vend të raportimeve thelbësore, gjë që ndikon në të kuptuarit e publikut për çështje të rëndësishme. Por, problematike janë edhe narracionet "episodike" që përdorin raste individuale, në vend të narracioneve tematike, gjë që e bën publikun t'ua atribuojë përgjegjësinë për problemet sociale faktorорëve individualë dhe jo faktorëve sistematikë. Këto narracione e minojnë përgjegjësinë duke mbuluar rolin e qeverisë, institucioneve ose faktorëve shoqërorë në zgjidhjen e çështjeve komplekse, që çon në pikëpamje më pak të informuara dhe më të individualizuara të përgjegjësisë politike (Iyengar, 1991).

Rëndësia e emocionit në narracionet politike. Interesi shkencor fokusohet në dikimin e emocioneve mbi kulturën politike, mobilizimin e qytetarëve dhe formimin/ndërtimin e identiteteve. Hulumtimet vërtetojnë se narracionet që ngjallin emocione të fuqishme sidomos entuziazëm dhe frikë ndikojnë theksueshëm mbi angazhimin e votuesve dhe vendimet. Apelet për entuziazëm e rrisin interesin e votuesve dhe e inkurajojnë pjesëmarrjen politike, ndërsa apelet për frikë i bëjnë njerëzit më të hapur ndaj informacioneve të reja, duke i inkurajuar ata të rishqyrtojnë ose ndryshojnë qëndrimet (Brader, 2005). Theksohet ideja e ekzistencës së "sistemeve të dyfishta emocionale": disponimi dhe mbikëqyrja, ku disponimi lidhet me veprime të zakonshme dhe e përforcon besnikërinë ndaj politikave të caktuara, ndërsa mbikëqyrja aktivizohet kur njerëzit ndihen të kërcënuar, gjë që inkurajon një evaluim më të kujdesshëm të informacionit politik. Dëshmohet se edhe "historitë e thella", me narracione të ngarkuara emocionalisht që i reflektojnë përvojat dhe vlerat jetësore të njerëzve, luajnë një rol të rëndësishëm në ndërtimin e identiteteve dhe perspektivave politike. Këto histori, shpesh, i tejkalojnë faktet dhe lidhen më shumë me përvojat personale dhe kolektive. Narracionet e nostalgjisë, të cilat ngjallin ndjenjën e dëshirës për një të kaluar të idealizuar, janë veçanërisht efektive në mobilizimin e mbështetjes për lëvizjet politike, kurse ofrojnë ndjenjë të përkatësisë dhe identitetit (Polletta & Callahan, 2017). Sipas të gjitha studimeve fushatat politike mund të përdorin në mënyrë strategjike apele emocionale që të aktivizojnë përgjigje konkrete te votuesit, duke i bërë emocionet mjet të fuqishëm për të ndikuar mbi rezultatet e zgjedhjeve (Brader, 2005). Gjatë kësaj, emocionet janë thelbësore për arsyetimin e informuar politik, duke formuar mënyrën se si individët interpretojnë, përfshihen dhe reagojnë ndaj ngjarjeve politike (Marcus & MacKuen, 2000).

Narracionet populista dhe ndikimi i tyre mbi publikun. Populizmi si ideologji e sheh shoqërinë të ndarë në dy grupe antagoniste: "njerëzit e pastër" kundrejt "elitës së korruptuar" (Mudde, 2004). Kjo kornizë dualiste është në themelin e pjesës më të madhe të retorikave dhe strategjisë populiste. Tërheqja e tij qëndron te thjeshtësia që është veçanërisht e kapshme për qytetarët që ndihen të përjashtuar ose të huaj nga elitat tradicionale politike. Kjo e bën populizmin të adaptueshëm ndaj konteksteve dhe ideologjive të ndryshme politike, nga nacionalizmi i djathtë deri te lëvizjet e krahut të majtë kundër rendit shoqëror. Narracionet e tilla mund t'i mobilizojnë votuesit e paangazhuar dhe t'i nxisin elitat, çor edhe rrezikon t'i minojë normat demokratike nëpërmjet promovimit të ndarjeve, zvogëlimit të tolerancës për pluralizëm dhe erozion të kontrolleve dhe baraspeshave institucionale. Narracionet populiste lidhur me lëvizje të krahut të djathtë përdorin retorikë të bazuar në frikë për të ndërtuar ndjenjë/lidhje/identiteti. Ata shpesh i paraqesin pikëpamjet e tyre si "arsye e shëndetshme", duke i bërë thirrje "njeriut të zakonshëm" kundër "elitave". Kjo qasje ndihmon që të legjitimohen politikat përjashtuese që të mos reflektohet vullneti i vërtetë, natyrore e njerëzve (Wodak, 2015).

Narracionet politike dhe konfliktet. Narracionet në të cilat janë vendosur konfliktet (kulturore, historike, sociale) të cilat ndikojnë se si publiku do të perceptojë vetveten dhe identitetin personal. Emocionet që i shkaktojnë ato luajnë rol kyç në ruajtjen e konflikteve. Frika, zemërimi dhe mosbesimi zakonisht janë rrënjosur në këto narracione, duke i përforcuar perceptimet negative për grupin kundërshtar dhe duke penguar mundësitë për pajtim ose dialog. Edhe

liderët edhe institucionet ndikojnë ndjeshëm mbi dinamikën e konflikteve të pazgjidhshme dhe të papajtueshme dhe mund të përjetësojnë narracione që i justifikojnë armiqësitë ekzistuese ose, anasjelltas, të promovojnë dialogun dhe përpjekjet për ndërtimin e paqes (Bar-Tal, 2007). Gjithashtu, ato janë thelbësore në formësimin e identiteteve individuale dhe kolektive. Edhe pse mund t'i thellojnë dhe t'i përjetësojnë ndarjet, kanë potencial për të nxitur empati dhe dialog. Duke i kuptuar dhe duke i angazhuar në narracionet "njëri-tjetrin", mund të ndërtohen ura dhe të transformohen identitetet (Hammack, 2011).

Gjuha e urrejtjes dhe narracionet politike. Hulumtimet dëshmojnë se si liderët politikë dhe lëvizjet politike e përdorin gjuhën e urrejtjes për të prekur grupe të caktuara, duke nxitur dhunë dhe diskriminim, dhe si krijojnë një "armik" ose shqerrë kurbani, duke e përforcuar dehumanizimin. Koncepti i narracionit me "gjuhë të rrezikshme" ka një potencial të lartë për të nxitur dhunë masive, kurse identifikimi i modeleve të veçanta të gjuhës dhe konteksteve që e zmadhojnë rrezikun e dhunës është thelbësor për parandalimin (Benesch, 2014). U dëshmua se përdorimi i kundërnarracioneve – përgjigje pozitive ndaj gjuhës së urrejtjes – mund të parandalojë dhunën masive ose të zvogëlojë ndikimin e narracioneve të dëmshme. Kjo përfshin rritjen e ndërgjegjësimit te bashkësitë dhe individët për të krijuar mesazhe alternative që promovojnë inkluzionin (Gagliardone, Alves, Martinez, 2015). Strategjitë efektive të kundërgjuhës përfshijnë dënimin publik të gjuhës nxitëse, promovimin e mesazheve pozitive dhe përforcimin e mesazheve për paqe. Një nga mënyrat për të parandaluar retorikën e dhunshme dhe dhunën masive të mundshme është monitorimi dhe alarmimi nga bashkësia, i cili përfshin edhe ndjekjen e mediave dhe mesazheve publike.

Polarizimi dhe narracionet ne kundër tyre. Nga hulumtimet është konstatuar polarizim i zmadhuar politik si sfidë për demokracitë në nivel global, duke i ndarë shoqëritë sipas linjave ideologjike, etnike ose fetare. Faktorët e këtij polarizimi janë politika e identitetit dhe manipulimi strategjik nga elitat politike, pabarazia ekonomike dhe ndikimi i mediave sociale. Liderët shpesh i përkeqësojnë ndarjet që të mobilizojnë mbështetje, duke i paraqitur kundërshtarët si kërcënime ekzistenciale për vlerat ose mbijetesën e grupit të tyre (McCoy, Rahman, Somer, 2018). Numri i madh i narracioneve të tilla çon kthimin pas të demokracisë, pasi kundërshtarët politikë delegjitimizohen dhe normat demokratike (si toleranca e ndërsjellë dhe kontrollet institucionale) minohen. Kjo i intensifikon luftërat për pushtet dhe e dobëson besimin në institucionet demokratike. Vërehet gjithashtu "polarizimi i bazuar në identitet" me përforcimin e lojalitetit ndaj grupit dhe armiqësisë jashtë grupit. Kjo i gërryen normat demokratike, nxit një klimë ku kompromisi dhe bashkëpunimi bëhen gjithnjë e më të rrallë, kurse individët i justifikojnë praktikat jodemokratike që të "mbrojnë" vlerat dhe fuqinë e grupit të tyre (Mason, 2018).

Fushatat diskredituese si narracione të dëmshme. Fusha të cilat ndikojnë në mënyrë të theksueshme mbi peizazhin politik, duke i minuar kandidatët dhe partitë nëpërmjet dezinformatave të orientuara dhe sulmeve personale. Ato nxisin një mjedis mosbesimi dhe armiqësie midis elektoratit. Narracionet me përdorim të përhapur të stereotipave gjinorë në diskursin politik që margjinalizojnë kandidatët femra dhe i përforcojnë rolet tradicionale gjinore, jo vetëm që ndikojnë individualisht te kandidatët, por edhe i përjetësojnë pabarazitë shoqërore. Ballafaqimi me sfidat që i vendosin narracionet e dëmshme kërkon një angazhim të përbashkët të aktorëve politikë, shoqërisë civile dhe organizatave mediatike që të promovojnë përgjegjësinë dhe që të nxitin diskurs politik "më të shëndetshëm" (Sokol & Sarajlić, 2023).

Dezinformaconet si narracione të dëmshme. Dezinformacionet kuptohen si informacione të qëllimshme të gabuara të krijuara dhe shpërndara për manipulim me mendimin publik ose për të fshehur të vërtetën, kurse shërbejnë për qëllime të caktuara politike, si delegjitimimi i kundërshtarëve, ndikimi mbi perceptimin publik dhe rezultatet zgjedhore, por edhe strategjikisht

për përparimin e agjendave ose narracioneve të caktuara (Freelon, Wells, 2020). Shpërhapja e tyre është lehtësuar nëpërmjet mediave sociale me një dizajn që i jep përparësi angazhimit përkundrejt saktësisë, e përkeqëson problemin duke përforcuar përmbajtje sensacionaliste dhe të gabuara. Ato zgjojnë më shumë interes dhe shpërndarje në krahasim me burimet tradicionale të lajmeve (Allcott, Gentzkow, 2017; Guess, Nagler, Tucker, 2019). Është vërtetuar se dezinformacionet ndikojnë mbi sjelljen e qytetarëve, dëmtojnë angazhimin e tyre dhe krijojnë një mjedis ku është më e mundshme që qytetarët të tërhiqen nga proceset politike ose të hutohen për çështjet politike. Kjo ndarje e mëtejshme i dobëson institucionet dhe proceset demokratike. Në mënyrë të përmbledhur, dezinformacionet si një lloj narracionesh të dëmshme janë sfida serioze për proceset demokratike, duke e minuar besimin në institucionet, duke e polarizuar mendimin publik dhe duke krijuar konfuzion mbi informacionet faktike.

Mediat sociale si përforcues të narracioneve të dëmshme. Është sfidë hulumtuese se si platformat e mediave sociale i përforcojnë narracionet e dëmshme politike, duke mundësuar shpërhapjen e shpejtë të dezinformacioneve, të gjuhës së urrejtjes dhe të përmbajtjes ekstreme. Ato së pari i kanë lehtësuar lëvizjet demokratike duke siguruar një platformë për mobilizim dhe shprehje, por më vonë kontribuuan në mënyrë të konsiderueshme në turbullirat politike, polarizimin dhe shpërhapjen e dezinformacioneve. Kështu, ndërkohë që mediat sociale mundësojnë një ndërveprim më të drejtpërdrejtë midis qytetarëve dhe figurave politike, mobilizojnë dhe nxisin angazhime politike, ato gjithashtu mund të çojnë në erozionin e rolit të mediave tradicionale si ruajtës i "portës", duke shkaktuar shqetësim për cilësinë e informacionit dhe potencialin për manipulim, si dhe t'i përkeqësojnë ndarjet, t'i përforcojnë qëndrimet ekstreme dhe të nxisin konflikte (Tucker et al, 2017).

METODOLOGJIA E HULUMTIMIT

OBJEKTI, QËLLIMET, PYETJET HULUMTUESE

Objekt i këtij hulumtimi janë narracionet e dëmshme politike në komunikimin politik. Problemi i hulumtimit është mënyra në të cilën ndërtohen narracionet nga aktorët politikë dhe mënyra e informimit të mediave për to. Qëllimet e hulumtimit janë: analiza e narracioneve të subjekteve politike, përcaktimi i narracioneve dominuese të dëmshme, strategjitë dhe teknikat retorike në komunikimin e tyre me publikun, si edhe mënyra se si ato i përcillen publikut nga mediat.

Në thelb hulumtimi ka për qëllim të zbulojë se a i respektojnë aktorët politikë standardet dhe parimet e komunikimit politik, si edhe a i zbatojnë mediat gjatë informimit vlerat dhe standardet profesionale dhe etike të gazetarisë. E gjithë kjo me qëllim përfundimtar për zmadhimin e vetëdijes së të gjithëve pjesëmarrësve në komunikimin publik (aktorët politikë, mediat dhe publiku) për rëndësinë e respektimit të të gjitha parimeve dhe standardeve për komunikimin politik, si dhe fuqinë enorme shkatërruese të narracioneve të dëmshme për proceset demokratike, përparimin e shoqërisë në të gjitha sferat dhe shëndetin e qytetarëve.

Pyetja themelore e hulumtimit është: **A krijohen dhe si krijohen dhe shpërhapen narracionet e dëmshme politike në Maqedoni**, kurse është konkretizuar si vijon:

- Si ndërtojnë/krijojnë narracione të dëmshme subjektet kryesore politike (përbërja parlamentare nga 2020 - 2024 dhe përbërja e qeverisë nga 2023 - 2024) në faqet e tyre zyrtare të internetit dhe në faqet/profilet e tyre zyrtare në Fejsbuk (vokabulari i përdorur)?
- Çfarë narracionesh të dëmshme ndërtohen dhe i dërgohen publikut nga aktorët kryesorë politikë, duke e përfshirë prevalencën e llojeve të narracioneve të dëmshme?
- Për cilat tema ndërtohen më shpesh narracione të dëmshme?
- Cilat janë shkeljet kryesore në komunikimin politik të aktorëve politikë?
- Si i transmetojnë mediat narracionet politike të krijuara/shpërhapura nga aktorët politikë?
- A ka dhe cilat janë shkeljet kryesore të standardeve profesionale të gazetarisë për informim të ndershëm, të drejtë dhe të paanshëm për aktorët politikë dhe transmetimi i narracioneve të tyre?

VARIABILI, INDIKATORËT PËR NARRACIONET E DËMSHME

Narracioni i dëmshëm është variabili kryesor, narracioni i aktorëve politikë që nuk ka qëllim dhe përmbajtje dashamirëse, nuk shërben për promovimin e aktivizmit qytetar, nuk shërben vetëm për informimin e publikut, por edhe për manipulimin e tij dhe është minuesi kryesor i demokracisë dhe vlerave njerëzore, me pasoja potencialisht të dëmshme në pothuajse të gjitha sferat e jetës

shoqërore-politike. Lista e narracioneve të dëmshme është krijuar për qëllimet e këtij hulumtimi dhe është përshtatur në përputhje me analizën e bërë nga tavolina, desk-analiza, konsultimin e literaturës referente dhe në përputhje me kontekstin sociopolitik të Maqedonisë. Gjithsej janë përcaktuar 14 indikatorë të cilët lidhen me një ose më shumë lloje të narracioneve të dëmshme. Emëruesi i tyre i përbashkët është se pohimet e dhëna nuk mbështeten me fakte dhe dëshmi. Qëllimi i indikatorëve si narracione të dëmshme të operacionalizuara është njohja dhe analiza e detajuar e narracioneve të dëmshme.

Lista e të gjithë indikatorëve, si dhe me cilat narracione të dëmshme mund të ndërlidhen:

	Indikatorë	Narracione të dëmshme të ndërlidhura
1	Prania e pohimeve për korrupsion, mungesë transparence/llogaridhënieje, joprofesionalizëm, shpërdorim detyre pa asnjë përpjekje për të vërtetuar ato pohime.	Dezinformacione. Minim i besimit tek institucionet – nëse pohimet e pabazuara kanë të bëjnë me mbartësit e funksioneve publike, institucionet publike. Përzgjedhja e njëanshme.
2	Paraqitja e gjetjeve të paverifikuara (ose gjetjet që janë të vështira për t'u verifikuar) përdoren si bazë për të akuzuar kundërshtarët politikë.	Dezinformacione. Minim i besimit tek institucionet. Përzgjedhja e njëanshme.
3	Është i pranishëm keqpërdorimi i gjerë i informacionit privat ose tragjedive personale, aftësive të kufizuara, statusit social, statusit martesor të kundërshtarëve politikë për të arritur qëllimet e tyre.	Informacion keqdashës. Sulmet personale, demonizimi. Gjuha e urrejtjes.
4	Është i pranishëm etiketimi, tallja dhe mosrespektimi i madh për njerëzit e tjerë (punëtorë mediatikë, aktivistë qytetarë, kundërshtarë politikë, mbajtës të posteve publike...). Përdorimi i fjalëve negative.	Sulmet personale, demonizimi.
5	Ka gjuhë që fyen një grup të caktuar ose justifikon gjuhën e urrejtjes kundër një grupi të caktuar, në bazë të racës, ngjyrës së lëkurës, origjinës, përkatësisë kombëtare ose etnike, seksit, gjinisë, orientimit seksual, identitetit gjinor, përkatësisë në një grup të margjinalizuar, gjuhës, shtetësisë, prejardhjes sociale, arsimimit, fesë ose besimit, bindjes politike, bindjes tjetër, paaftësisë, moshës, statusit familjar ose martesor, gjendjes pasurore, gjendjes shëndetësore, statusit personal dhe social ose ndonjë bazë tjetër.	Gjuhë e urrejtjes.

6	Mostransmetim i qëllimshëm i pamjes së tërësishme të “ngjarjes” me qëllim lihen mënjanë informacione që e hedhin poshtë pozitën e atij që i jep ato.	Dezinformacione. Minim i besimit tek institucionet. Përzgjedhja e njëanshme. Përmbajtje manipuluese audiovizuale mediatike.
7	Pohohet se është e vërtetë që kundërshtarët politikë/institucionet publike manipulohen nga grupe të fuqishme prapaskenike (të fshehta) (p.sh., masonët, etj.) dhe nuk paraqiten fakte apo prova apo nuk përdoren burime që nuk kanë besueshmëri apo autoritet në atë fushë.	Dezinformacione. Teori komploti. Shpërhapje e panikut, frikës dhe pasigurisë. Ndikim i huaj.
8	Përdorimi i fjalive, formulimeve që akuzojnë një subjekt (ose subjekte) të huaj për ndërhyrje në punët e brendshme të shtetit, në kundërshtim me interesat e shtetit, që në fakt përbën shkelje të proceseve demokratike.	Ndikim i huaj. Shpërhapje e panikut, frikës dhe pasigurisë.
9	Përdorimi i fjalëve dhe frazave që denigrojnë një grup të caktuar njerëzish që të shkaktojnë përçarje dhe mosmarrëveshje midis *neve/ne/tonëve* dhe *juve/ju/tuajve*. Në mënyrë tipike, ne/tonët jemi të mirë, pozitivë dhe të dëshirueshëm, dhe *ju/tuajt* jeni të këqij, negativë dhe të padëshirueshëm.	Nxitje e ndarjeve. Shpërhapje e panikut, frikës dhe pasigurisë.
10	Përdorimi i fjalëve dhe formulimeve që fyejnë, nënçmojnë ose tallen një person dhe/ose grup në bazë të gjinisë dhe/ose orientimit të tyre seksual.	Seksizëm. Sulme të personaliteteit, demonizim. Gjuhë e urrejtjes.
11	Përdorimi i fjalëve që fyejnë, diskreditojnë ose shpifin ndaj një grupi njerëzish (të huaj/të huaj) që të shkaktojnë frikë, refuzim dhe distancim prej tyre, madje duke provokuar sjellje të caktuara ndaj atij grupi.	Ksenofobi nëse ata janë të huaj/të ardhur. Etnocentrizëm. Shpërhapje e panikut, frikës dhe pasigurisë.
12	Përdorimi i fjalive, fjalëve dhe formulimeve që lavdërojnë përkatësinë etnike të dikujt, kurse të gjithë të tjerët më pak të rëndësishëm, të vlefshëm ose të denjë.	Etnocentrizëm. Patriotizëm dhe ose nacionalizëm.

13	Pamje, videot dhe regjistrimet audio të krijuara me qëllim që të mashtrojnë publikun për të besuar se diçka është reale dhe e vërtetë, por nuk është (dhe kjo mund të vërtetohet).	Dezinformacione. Përmbajtje manipuluese audiovizuale mediatike. Shpërhapje e panikut, frikës dhe pasigurisë. Përzgjedhje e anshme. Sulme të personaliteteit, demonizim. Gjuhë e urrejtjes.
14	Fjalë/fjali me të cilat në mënyrë eksplicite ose implicite, drejtpërdrejt ose tërthorazi promovohen ideologjitë/aktivitetet/sjelljet e veta si diçka që është në interes të popullit/ masave të gjera/të zakonshmes "njeriut të ndershëm", njerëzimit, ndërsa ideologjitë/ veprimtaritë/sjelljet, karakteristikat e kundërshtarëve politikë promovohen si diçka që i shërben një grupi të vogël elitar njerëzish, që nuk e pasqyron vullnetin e popullit.	Populizëm. Ndikim i huaj. Patriotizëm dhe ose nacionalizëm. Teori të komplotit.

TEKNIKAT METODOLOGJIKE, INSTRUMENTET, EKZEMPLARI, DINAMIKA E HULUMTIMIT

Hulumtimi është eksploratorues, kurse analiza është kualitative, me kuantifikim të caktuar bazë. Përveç metodave të përgjithshme shkencore të interpretimit dhe klasifikimit, janë zbatuar teknikat metodologjike të mëposhtme për analizën e të dhënave:

- **Analiza e përmbajtjes** - Analiza konceptuale dhe relacionale e përmbajtjes së shpalljeve në faqet zyrtare në internet dhe në faqet/profilet zyrtare në Fejsbuk të aktorëve kryesorë politikë: parti politike, liderë të partive politike, ministra, si dhe të raporteve në lajmet kryesore, qendrore të TV-stacioneve dhe shpalljeve në mediat informative onlajn të cilat kanë të bëjnë me tema shoqërore-politike dhe ekonomike.
- **Analiza kritike e diskursit** – me zbatimin e analizës kritike të diskursit, analizohet gjuha (mjetet gjuhësore), retorika dhe strategjitë përinkuadrim që i përdorin aktorët politikë në kanalet e përmendura onlajn dhe mediat (televizionet dhe mediat onlajn).
- **Analiza e komponentëve** (si njësi leksikore) – me zbatimin e kësaj analize analizohen komponentët fjalëformues nga aspekti leksikor-semantikor dhe stilistik.

Hulumtimi është kryer në periudhën nga 1 shtatori 2023 deri më 31 maj 2024, në dy intervale kohore: e para, një periudhë parazgjedhore prej gjashtë muajsh dhe tremujor gjatë fushatës zgjedhore dhe zgjedhjeve presidenciale dhe parlamentare. Zbatimi është kryer në dy nivele, i pari – monitorim me zbatim të tri ekzemplarëve për ndjekjen dhe analizën e faqeve dhe profileve zyrtare në Fejsbuk të aktorëve politikë; analiza e lajmeve kryesore nga TV-stacionet e përzgjedhura dhe përmbajtjet informative të mediave onlajn të përzgjedhura dhe i dyti – analiza komunikative e neologjizmave.

Më shumë detaje mbi metodologjinë dhe ekzemplarët gjenden këtu.

NARRACIONET E DËMSHME POLITIKE NËPËRMJET NUMRAVE

NARRACIONET E DËMSHME TË KRIJUARA NGA AKTORËT POLITIKË

Analiza iu përgjigjet pyetjeve: *Me çfarë dinamike i përdorin aktorët politikë narracionet e dëmshme?, Cilat janë narracionet e dëmshme më të përdorura?, Në çfarë forme përcillen narracionet e dëmshme? dhe Si e prezantojnë vetveten aktorët politikë në narracionet e dëmshme?* Në këtë monitorim janë përfshirë këta aktorë politikë:

PARTI POLITIKE – FAQE ZYRTARE NË INTERNET DHE PROFILET NË FEJSBUK	
Blloku maqedonas	**Blloku shqiptar**
1. VMRO DPMNE	4. Aleanca për shqiptarët
2. LSDM	5. Alternativa
3. Levica	6. BDI
	7. Lëvizja demokratike
LIDERË TË PARTIVE POLITIKE – PROFILE ZYRTARE NË INTERNET	
Blloku maqedonas	**Blloku maqedonas**
1. Hristijan Mickoski	4. Arben Taravari
2. Dimitar Apasiev	5. Afrim Gashi
3. Dimitar Kovaçevski (në këtë funksion nga shkurti 2024)	6. Ali Ahmeti
	7. Izet Mexhiti
PËRFAQËSUESIT E QEVERISË – PROFILE ZYRTARE NË INTERNET	
Blloku maqedonas	**Blloku maqedonas**
1. Bisera K. Stojçevska	6. Artan Grubi
2. Ljupço Nikollovski	7. Kreshnik Bekteshi
3. Dimitar Kovaçevski (shtator 2023 – janar 2024)	8. Krenar Lloga
4. Bojan Mariçiq	9. Jeton Shaqiri
5. Jovanka Trençevska	

Gjetjet e analizës së aktorëve politikë: Monitorimi u realizua për **137 ditë**, gjithsej janë vërejtur **1342 publikime** me narracione të dëmshme, mesatarisht mbi 100 publikime në muaj. Në to janë prodhuar trefish më shumë narracione të dëmshme – **3967 narracione të dëmshme**, ose mesatarisht tri narracione të dëmshme për çdo publikim. Krijuesit kryesorë të narracioneve të dëmshme janë partitë politike (gjithsej 3365), kurse retorika e dëmshme e liderëve të partive dhe përfaqësuesve qeveritarë është e përqendruar në periudhën zgjedhore. Krijimi/komunikimi i

narracioneve të dëmshme në komunikimin politik të të gjithë aktorëve politikë ndaj publikut ndjek dy trende të dinamikës: **rritëse,** me kulmin në dhjetor 2023 (largimi i Qeverisë dhe formimi i asaj kalimtare) dhe në prill 2024 (fushata presidenciale dhe parlamentare, zbatimi i raundit të parë të zgjedhjeve presidenciale) dhe **rënëse**, duke filluar nga janari 2024 dhe duke arritur nivelin më të ulët në maj 2024, pas përfundimit të zgjedhjeve. Prania e narracioneve të dëmshme nuk është lineare, një publikim – një narracion i dëmshëm, por më shpesh një publikim përmban më shumë se një narracion të dëmshëm. Te disa aktorë politikë, në një publikim janë vërejtur dy, tre, ndërsa te disa të tjerë edhe katër, pesë apo gjashtë narracione të dëmshme, gjë që tregon për një retorikë të përforcuar negative/të dëmshme me synimin për t'u pozicionuar si opsioni i parë politik për zgjedhjen e qytetarëve. Më shpesh e kanë përdorur narracionin e dëmshëm minimi i besimit tek institucionet, nga institucionet shtetërore, pushtetet lokale, deri te partitë politike si institucione dhe mediat. Menjëherë pas kësaj, pothuajse po aq shpesh, është përzgjedhja e njëanshme e të dhënave dhe informacionit në dy drejtimet – njollosja e kundërshtarëve politikë ose "zbukurimi" i imazhit të vet, duke lënë jashtë të dhëna të rëndësishme, gjë që mund t'i çojë qytetarët në përfundime të gabuara. Shumë më rrallë janë të pranishme sulmet personale, me etiketim, nënvlerësim dhe/ose njollosje të kundërshtarëve politikë, mandej nxitja e përçarjeve, me ndarje të qëllimshme midis "nesh – të mirët, të përparuarit, të suksesshmit" dhe "ata – të këqijtë, të prapambeturit, destruktivët" dhe populizmi, me përdorimin e fjalëve dhe shprehjeve për promovimin e ideologjive ose aktiviteteve të veta në emër të interesave të popullit.

Një e pesta e aktorëve politikë e kanë paraqitur veten si shpëtimtarë dhe mbrojtës të popullit nga kundërshtarët politikë, të cilët, sipas tyre, punojnë për shkatërrimin e shtetit. Vetëm te përfaqësuesit qeveritarë vërehet se më shpesh (një e katërta e tyre) janë prezantuar si të orientuar drejt BE-së. Nga blloku politik maqedonas i partive, partia e atëhershme në pushtet e ka paraqitur veten si e vetmja mundësi për një të ardhme evropiane, ndërsa partia më e madhe opozitare ka premtuar se do të mbrojë interesat kombëtare, do të rikthejë dinjitetin kombëtar dhe do ta kthejë shtetin në duart e qytetarëve nëpërmjet një lufte të vendosur kundër korrupsionit. Partia më e vogël opozitare nga blloku maqedonas është promovuar si e vetmja alternativë politike që nuk është e korruptuar dhe ka për qëllim mbrojtjen e interesave kombëtare. Te partitë politike nga blloku shqiptar, partia në pushtet është paraqitur si proevropiane, kundër ndikimit të dëmshëm rus dhe si mbrojtëse e vlerave të vërteta, veçanërisht si mbrojtëse e popullit (para së gjithash atij shqiptar). Opozita, e bashkuar në një koalicion trepartiak, është prezantuar si një opsion më i mirë se partia në pushtet, e cila është në anën e shqiptarëve, luftëtare kundër korrupsionit dhe mbrojtëse e interesave të qytetarëve të zakonshëm.

Kritikë e argumentuar dhe e ashpër ndaj kundërshtarëve politikë gjatë periudhës parazgjedhore është e pritshme dhe e pranishme në çdo shoqëri demokratike. Megjithatë, prodhimi dhe shpërndarja e narracioneve të dëmshme në hapësirën publike mund të kontribuojë në polarizimin e debatit publik, normalizimin e praktikave të këqija të komunikimit dhe shkeljen e standardeve dhe parimeve të komunikimit etik dhe profesional. Diskursi që përmban akuza të pabazuara, sulme, fyerje dhe fjalor ofendues në skenën publike dhe në komunikimin publik mund të nxisë ndarje edhe më të mëdha në baza etnike dhe politike, duke çuar në uljen e besimit në procesin zgjedhor dhe tek institucione. Kur fjalori ofendues nuk dënohet dhe nuk kufizohet përdorimi i tij, me kalimin e kohës ai mund të pranohet si pjesë e leksikut të përgjithshëm të gjuhës, duke mundësuar kështu shpërhapjen e narracioneve të dëmshme dhe një kulturë të ulët të të folurit në publik. Përgjegjësia e aktorëve politikë në kulturën e të folurit publik është thelbësore. Si rrjedhim edhe parimet e komunikimit politik duhet të bazohen në prova, profesionalizëm dhe paanshmëri, etikë dhe mosshpërndarje të gjuhës së urrejtjes dhe gjuhës diskriminuese.

INFORMIMI I MEDIAVE PËR NARRACIONET E DËMSHME POLITIKE

Analiza e mediave u përgjigjet edhe pyetjeve: *Me çfarë dinamike raportojnë mediat për narracionet e dëmshme dhe cilat janë narracionet e dëmshme më të përdorura? Kush e ka prodhuar narracionin e dëmshëm – aktori politik apo gazetari? Sa palë janë përfaqësuar dhe sa burime janë konsultuar në publikimet me narracione të dëmshme?* Monitorimi është realizuar në dy lloje mediash, të cilat dallohen sipas kanalit nëpërmjet të cilit komunikojnë me publikun, publikun e synuar, si dhe sipas mënyrës si janë normativizuar. Lista përfshin TV-stacione publike dhe private me shtrirje kombëtare dhe media informative online.

STACIONE TELEVIZIVE	
TVM 1 (publik)	TV 24 (privat)
TVM 2 (publik, në gjuhën shqipe)	Telma (privat)
Alfa TV (privat)	Alsat M (privat në gjuhën shqipe)
Kanal 5 (privat)	TV 21 (privat në gjuhën shqipe)
Sitell TV (privat)	

Sample of informative online media outlets

MEDIAT INFORMATIVE ONLAJN	
Veçer mk	MKD.mk
Llokallno	Republika
Nezavisen	Kurir
Slloboden peçat	Almakos
A1 on.mk	Nova TV
Tetova sot	

Gjetjet nga analiza e mediave: Informimi mediatik për narracionet e dëmshme politike është intensivisht i pranishëm edhe në transmetuesit kombëtarë televizivë edhe në mediat informative onlajn. Monitorimi i TV-stacioneve është realizuar për gjithsej 69 ditë, ku janë identifikuar **669 kronika me narracione të dëmshme**, mesatarisht 74 kronika në muaj, kurse në mediat onlajn janë evidentuar gjithsej **1908 përmbajtje të publikuara me narracionet të dëmshme** (ose mesatarisht 212 në muaj), rreth 600 publikime më shumë sesa nga vetë krijuesit – aktorët politikë, para së gjithash sepse e njëjta përmbajtje është publikuar nga disa media onlajn ose nga një ngjarje e vetme janë publikuar më shumë se një përmbajtje. Në këtë mënyrë, e kanë shumëfishuar efektin e narracioneve të dëmshme, duke u siguruar aktorëve politikë një platformë nëpërmjet së cilës arrijnë te publiku i gjerë, dhe jo vetëm tek ata që ndjekin faqet zyrtare në internet të partive dhe profilet e politikanëve në Fejsbuk.

Retorika e dëmshme, e diktuar nga aktorët politikë më të mëdhenj dhe më të fuqishëm, është pothuajse plotësisht e pasqyruar në lajmet kryesore televizive dhe në titujt e faqeve onlajn. Kulmet më të larta të narracioneve toksike dhe akuzave ndërpartiake janë në janar, kur fushata zgjedhore ende nuk ka filluar zyrtarisht, dhe në prill, në kulmin e fushatës zgjedhore. Numrat konfirmojnë se elita politike ka një depërtim jashtëzakonisht të lehtë në agjendën mediatike, duke shijuar

komoditetin që të imponojë temat që janë të rëndësishme për të, që të krijojë mendimin publik dhe që të dominojë në hapësirën publike. Mediat informative onlajn kanë transmetuar numrin më të madh të përmbajtjeve informative me narracione të dëmshme, madje trefish më shumë se TV-stacionet, të cilat, në fakt, kanë pjesëmarrjen më të ulët në shpërhapjen e narracioneve të dëmshme (në krahasim me aktorët politikë, krijuesit e këtyre narracioneve). Kur kësaj i shtohet edhe numri i narracioneve të dëmshme të transmetuara, bëhet e dukshme mos/serioziteti dhe mos/përgjegjësia e aktorëve të analizuar në lidhje me obligimet e tyre profesionale ndaj publikut. Sërish, mediat informative onlajn "kryesojnë" para TV-stacioneve, duke transmetuar trefish më shumë narracione të dëmshme. Megjithatë, "primatin" e mbajnë aktorët politikë. Edhe pse për secilin prej këtyre aktorëve ekzistojnë normativa, të cilat e përcaktojnë profesionalizmin dhe korrektësinë në komunikimin me publikun, pothuajse askush prej tyre nuk i ka respektuar.

Teorikisht, nëse një qytetar ndjek rregullisht kanalet e komunikimit të aktorëve politikë, televizioneve dhe mediave onlajn, do të ekspozohej ndaj 435 përmbajtjeve me një narracion të dëmshëm për një mesatare prej një muaji. Ky "ekzagjerim" teorik është hipotetik dhe ilustron ekspozimin e tepërt të qytetarëve ndaj narracioneve të dëmshme. Pasojat e mundshme të ekspozimit të lartë ndaj narracioneve të dëmshme janë të shumëfishta dhe me ndikim të gjerë në kurriz të demokracisë dhe mirëqenies sociale, por mbi të gjitha të vetë qytetarëve. Prandaj, respektimi i rregulloreve dhe standardeve pozitive të komunikimit publik korrekt (politik dhe në media) është një detyrim për të cilin duhet të përkujtohen dhe rikujtohen më shpesh aktorët politikë dhe punonjësit mediatik. Besimi që kanë nga qytetarët, si politikanët ashtu edhe punonjësit mediatik, i detyron të kenë transparencë, paanshmëri, mirësjellje dhe komunikim të bazuar në prova dhe fakte.

Lidhur me narracionet e dëmshme më të transmetuara nga televizionet dhe mediat onlajn, ato pasqyrohen pothuajse plotësisht nga ato që ndahen më shpesh nga partitë politike. Tre llojet e para më të zakonshme të narracioneve të dëmshme janë të njëjta për të tre grupet e palëve të interesuara - minimi i besimit në institucione, përzgjedhja e njëanshme dhe sulmet për arsye personale. Dallimi midis aktorëve politikë dhe mediave është se te mediat paraqiten narracione të dëmshme të përhapjes së dezinformacioneve në pesë vendet e para. Për më tepër, kur shohim mënyrën e raportimit të mediave për narracionet e dëmshme dhe rolin e gazetarit si transmetues memec, pa analiza kritike të pretendimeve, akuzave dhe deklaratave të dëmshme të aktorëve politikë, pa siguruar pikëpamje të shumëfishta mbi rrëfimin, duke u konsultuar vetëm me një burim në shumicën e rasteve, bëhet edhe më e qartë se sa publiku është ekspozuar ndaj narracioneve që shkaktojnë ndjenja që mund të pengojnë ose inkurajojnë sjellje joproduktive, madje edhe agresion.

Gjatë prezantimit të narracioneve të dëmshme, mediat onlajn pothuajse në mënyrë identike informojnë publikun: transmetim të njëanshëm të fjalës së aktorit politik ose njoftim politik të një partie politike specifike, më së shpeshti në një tekst të shkurtër, me disa paragrafë, madje edhe me vetëm disa fjali të deklaratave të tyre, pikëpamje për një çështje të caktuar. Lexuesi që nuk i ndjek ngjarjet në baza ditore duhet të bëjë përpjekje për të kuptuar informacionin, çfarë është thënë, pse, kur, ku. Specifika e një pjese të mediave onlajn është praktika e një rasti / pseudo rasti (pres konferencë, emision debatues) të hartojnë publikime (për çështje të ndryshme, tema). Televizioni dominohet gjithashtu nga raportimi i njëanshëm, duke u konsultuar me një burim në raporte ose artikuj analitikë dhe reportazhe me narracione të dëmshme, gjë që është alarmante duke pasur parasysh se paanshmëria dhe objektiviteti duhet të jenë ndër standardet më të rëndësishme gazetareske. Aq më tepër nëse vërehet se numri më i madh i artikujve në të cilët shfaqet vetëm njëra anë dominohen nga aktorët politikë si burimi i vetëm i informacionit, që nënkupton se media është vëzhguese e heshtur e ngjarjeve politike. Sidomos në rastet kur narracioni i dëmshëm prodhohet nga një prej aktorëve politikë, gazetari është i detyruar të konsultohet me palën tjetër, për të ofruar të gjitha pikëpamjet mbi problemin/situatën.

MESAZHET KRYESORE NGA ANALIZA E AKTORËVE POLITIKË DHE MEDIAVE

POLITIKANËT KRIJOJNË, MEDIAT MBËSHTESIN PËRHAPJEN E NARRACIONEVE TË DËMSHME

Politikanët tregojnë potencial të madh "krijues" në krijimin e narracione të dëmshme, si nga vëllimi i prodhimit dhe shpeshtësia e narracioneve të dëmshme, ashtu edhe nga përmbajtja dhe diversiteti i narracioneve të dëmshme. Mesatarisht, krijuan mbi 400 narracione të dëmshme në një muaj. Aktorët politikë në përhapjen e narracioneve përdorin kanale të shumta të komunikimit, nga faqet e tyre të internetit dhe faqet e Fejsbuk, mediat e lajmeve në internet, televizionet, konferencat për shtyp, si dhe njoftimet për shtyp të cilat i dërgojnë deri te televizionet dhe onlajn mediat. Në raportimin mediatik, pres konferencat e transmetuara dhe njoftimet për shtyp janë ndër format më të zakonshme të zhanrit. Në këtë mënyrë, aktorët politikë në të vërtetë mbuluan të gjithë hapësirën informative.

Aq sa aktorët politikë kanë krijuar narracione të dëmshme, po aq mediat i kanë mbështetur dhe përcjellë ato tek qytetarët, duke i lejuar të depërtojnë në hapësirën mediatike dhe të arrijnë publikun e gjerë, ndërsa në rastin e mediave informative onlajn, më shumë sesa vetë krijuesit. Mesatarisht, në një muaj, stacionet televizive transmetojnë mbi 100 ndërsa mediat onlajn mbi 400, narracione të dëmshme. Një gjetje dëshpëruese, edhe në drejtim të aktorëve politikë në lidhje me median dhe gazetarët. Nga politikanët që fitojnë besimin e qytetarëve, publiku pret komunikim transparent, dinjitoz dhe të bazuar në prova, dhe jo krijimin e narracioneve që minojnë ndjenjën e sigurisë dhe besimit. Mediat duhet të jenë “roje” të së vërtetës dhe informimit të paanshëm. Raportimi në media duhet t'i ofrojë publikut informacion të plotë, të saktë dhe të bazuar në prova, të shpjegojë pikëpamjet e ndryshme, mbi bazën e të cilave ata më pas mund të marrin vendimet e duhura.

NARRACIONET E DËMSHME - MJETI KRYESOR I KOMUNIKIMIT NË FUSHATAT ZGJEDHORE

Diskursi që bazohet kryesisht në pretendime të pabazuara, pa prova dhe fakte, të përdorura për të minuar besimin në institucione dhe kundërshtarin (gjithsej 3049 përpjekje për të minuar besimin në institucione në diskursin e aktorëve politikë dhe në raportimin e mediave), i cili zgjedh informacione në favor të opsionit të vet politik (gjithsej 2039 përpjekje për të zgjedhur informacione midis aktorëve politikë dhe mediave) ose përdor fjalor fyes ndaj kundërshtarëve politikë (gjithsej 953 sulme personale midis partive politike dhe raporteve të mediave), ishte mjeti mbizotërues në garën parazgjedhore.

Një diskurs i tillë nuk kontribuon në asnjë mënyrë në sigurimin e një baze të mirë informuar për të bërë konkluzione dhe vendime të shëndosha të qytetarëve në drejtim të zgjedhjeve. Përdorimi i shpeshtë i një diskursi të tillë mund të çojë në pranimin e fjalorit fyes si pjesë e leksikut të përgjithshëm të gjuhës, duke lejuar kështu përhapjen e narracioneve të dëmshme dhe një kulturë të ulët të të folurit në publik.

MEDIAT SHKELIN STANDARDET THEMELORE PROFESIONALE TË RAPORTIMIT

Paanësia dhe ekuilibri, së bashku me vërtetësinë, janë elementet themelore të profesionit të gazetarit. Konsultimi me vetëm një burim (në 45% të artikujve televizivë dhe 86% në mediat onlajn dhe mbi 1% të botimeve të mediave onlajn pa një burim) dhe prezantimi i vetëm njërës palë në artikull (në 55% të artikujve televizivë) ose përmbajtja e publikuar në internet (në 90% të publikimeve), veçanërisht kur ajo palë është përgjegjëse për krijimin e disa narracioneve të dëmshme, është larg nga gazetaria profesionale.

Nëse marrim parasysh se një pjesë e madhe e përmbajtjes së publikuar ishte vetëm një fjalim i përcjellë nga një politikan, ose një deklaratë për shtyp nga një parti politike, mund të konkludojmë se ndonjëherë gazetarët, në vend që t'i qasen zhvillimeve dhe ngjarjeve shoqërore në mënyrë serioze dhe të plotë, i lënë aktorët politikë të flasin për ta, natyrisht përmes prizmit të politikës së përditshme. Tema serioze si vetingu në gjyqësor, korrupsioni dhe krimi, ndikimet e huaja në politikën e brendshme, ndryshimet kushtetuese, qëndrimi ndaj fqinjëve, hapen pa synimin për t'i analizuar seriozisht, por vetëm si pjesë e sulmeve dhe akuzave politike. Kjo është arsyeja pse artikujt janë të njëanshëm, joprofesionalë dhe nuk kontribuojnë në pasurimin e debatit publik për këto tema të rëndësishme.

Raportimi i stacioneve televizive për aktorët politikë rregullohet me Ligjin për shërbime mediatike audio dhe audiovizuele dhe Kodin zgjedhor, i cili përshkruan në detaje kushtet dhe mënyrat në të cilat transmetuesit, dhe në veçanti transmetuesi publik RTVM, duhet të mbulojnë zgjedhjet. Agjencia për Shërbime Mediatike Audio dhe Audiovizive monitoron prezantimin mediatik për zgjedhjet presidenciale dhe parlamentare, të përcaktuara në Kodin zgjedhor. Pikërisht detyrimet ligjore të rregulluara qartë dhe fokusi i organizatave vendase dhe ndërkombëtare në informimin e tyre gjatë zgjedhjeve kanë kontribuuar që stacionet televizive të ishin shumë të kujdesshme për mënyrën e raportimit dhe transmetimit të fushatave zgjedhore. Kjo ka çuar në një ulje drastike të narracioneve të dëmshme në periudhën zgjedhore, përfshirë ato të krijuara nga gazetarët, por edhe ato për të cilat janë përgjegjës aktorët politikë. Por ka një mungesë të legjislacionit të qartë për mediat informative onlajn (si për radiodifuzerët) për mënyrën e informimit gjatë zgjedhjeve, dhe si rrjedhojë "lirinë" më të madhe të këtyre mediave në punën e tyre. Mekanizmi i vetë-rregullimit në mediat onlajn nuk jep rezultatet e pritura dhe as nuk çon në respektimin e plotë të standardeve etike.

NDIKIMI I DËMSHËM I NARRACIONEVE TE QYTETARËT

Numri i madh i narracione të dëmshme të prodhuara dhe të shpërndara në publik ka një ndikim të rëndësishëm tek qytetarët dhe vendimet e tyre. Qëllimi i narracione të dëmshme është të manipulojnë me opinionin publik, formësojnë perceptimet dhe qëndrimet dhe të nxisin emocione që mund të çojnë në diskriminim, urrejtje ose dhunë.

Emocionet, pozitive dhe negative, kanë qenë gjithmonë një element thelbësor i veprimit politik dhe rrjedhimisht i komunikimit politik. Fushatat zgjedhore janë konteksti në të cilin dramatizimi i narracioneve politike arrin kulmin e tij. Retorika dhe stilet e komunikimit gjithnjë e më të personalizuara, të popullarizuara dhe populiste të liderëve dhe aktorëve të tjerë politikë kontribuojnë në këtë. Por tema e këtij hulumtimi nuk ishte ndikimi i mundshëm i narracioneve të dëmshme nga pikëpamja e publikut, se si ndikon në vendimet, mendimet dhe ndjenjat e tyre, kështu që në kuadër të këtij publikimi nuk mund të konkludohet për ndikimin e dëmshëm.

ROLI I FJALËVE NË NDËRTIMIN E NARRACIONEVE TË DËMSHME

Një nga pyetjet kryesore të hulumtimit është se si subjektet politike dhe mediat ndërtojnë potencialisht narracione më të dëmshme. Analiza hyn në konstruktin themelor të çdo narracioni, duke analizuar fjalët më të përdorura, kuptimin dhe potencialin e tyre për të ngjallur emocione përmes të cilave përforcohet dëmi i narracionit. Subjekti i analizës janë tre narracione të dëmshme të përdorura zakonisht: minimi i besimit në institucione, sulmet e personalitetit dhe/ose demonizimi, nxitja e ndarjeve që ofrojnë një fjalor që është i ngarkuar emocionalisht dhe me përmbajtje "më të pasur" me toksicitet në përpjekje për të "fituar" besimin e qytetarëve.

FJALORI I NARRACIONEVE TË DËMSHME POLITIKE NGA AKTORËT POLITIKË

Fjalët më të shpeshta në tekstet me narracione të dëmshme janë tre partitë më të mëdha politike (*VMRO-DPMNE, LSDM* dhe *BDI*), dhe pastaj *Hristijan Mickoski, Levica,* Presidenti *Stevo Pendarovski* dhe *Dimitar Kovaçevski*. Përveç aktorëve politikë, fjalët më të përmendura janë *Maqedonia* dhe *qytetarët*, ku Maqedonia zakonisht përdoret pa shtesën e Veriut dhe Republikës. Për *Pushtetin/ Qeverinë* flitet shumë shpesh kur minohet besimi në institucione, si dhe kur fyhet në baza personale, duke përmendur *euro, para, miliona, korrupsion* dhe *krim*. Po nxiten ndarje në lidhje me BE-në dhe të *ardhmen evropiane*.

Sa herë që minohet besimi në institucione, politikanët qartë i referohen të mirës *sëqytetarëve/ popullit/publikut*. Besimi në institucione më së shpeshti dëmtohet nga VMRO-DPMNE, duke iu referuar LSDM-së, BDI-së dhe qeverisë. Sulmet në baza personale në mënyrë dominuese i apostrofojnë BDI-në (dhe anëtarët e saj) dhe LSDM-në, ndërsa nga bartësit e funksioneve kryesore shtetërore, Presidenti Stevo Pendarovski dhe Kryeministri Dimitar Kovaçevski. Këto sulme janë më të zakonshmet nga Levica dhe VMRO-DPMNE. Aktorët kryesorë të nxitjes së ndarjeve janë VMRO-DPMNE-ja dhe LSDM-ja. LSDM-ja synon VMRO-DPMNE-në, ndërsa VMRO-DPMNE-ja përsëri LSDM-në dhe BDI-në, ndërsa Levica sulmon edhe VMRO-DPMNE-në edhe LSDM-në edhe BDI-në. Një praktikë e vendosur është emërtimi specifik i subjekteve politike individuale, veçanërisht kur qëllimi është të sulmohet kundërshtari në baza personale ose demonizimi i tyre. Kështu, VMRO-DPMNE-ja më së shpeshti emërtohet vetëm si DPMNE, dhe LSDM-ja si LSD. Fjalori që aktorët politikë përdorin për njëri-tjetrin është i pasur dhe i larmishëm, si: *të paaftë, bastardë, kopukë, mafiozë, maskarenj, skizofrenë, banda kriminale, neo-fashistë, neo-vrhovistë, quranikë, kleptomanë, banditë, rrahës, banditë, patriotë me bateri, secesionistë, kancer mafia, analfabetë politikë, frikacakë, ballistë, nacionalistë, irredentistë, gjakpirës...* Ose ndryshe, këto fjalë janë "korniza" përmes së cilës duhet të lexohen dhe kuptohen tregimet.

FJALORI I NARRACIONEVE POLITIKISHT TË DËMSHME NË STACIONET TELEVIZIVE

Tre partitë më të mëdha *VMRO-DPMNE, LSDM* dhe *BDI*, si dhe Kryeministri *Dimitar Kovaçevski*, janë përsëri ndër fjalët më të shpeshta në artikujt televizivë në të cilat njihet minimi i besimit në institucione, sulmet ndaj personalitetit dhe nxitjen e ndarjeve. Ndër protagonistët kryesorë të minimit të besimit përveç treshes të madhe është edhe *Hristijan Mickoski*; në sulmet ndaj personalitetit *Stevo Pendarovski* dhe *Hristijan Mickoski*, dhe aktorët kryesorë që inkurajojnë ndarjet përveç VMRO-DPMNE, LSDM, BDI dhe Dimitar Kovaçevski janë Levica dhe Fronti Evropian. Zakonisht, VMRO-DPMNE si opozitë rrënon besimin në Qeveri (LSDM dhe BDI) duke bërë pretendime se është kriminalizuar, nën dyshime serioze për *pastrim të parave*, me *tenderë skandalozë* dhe duhet të ketë përgjegjësi për këtë. LSDM-ja më së shpeshti lidhet me korrupsionin dhe krimin. VMRO-DPMNE është gjithashtu shumë më rrallë në shënjestër dhe akuzohet për përhapjen e lajmeve të rreme, përpjekje për të heshtur dhe frikësuar gazetarët, se është një parti e regjimit. Fjalët me ngarkesë emocionale siç janë *të kriminalizuar, tenderë skandalozë, kaos, përhapja e lajmeve të rreme, heshtja dhe frikësimi, partia e regjimit* kanë për qëllim të shkaktojnë frikë, dyshim, përbuzje, zemërim.

Sulmet ndaj personit/demonizimit të kundërshtarit politik i referohen Qeverisë, partnerëve qeveritarë LSDM dhe BDI dhe kryesisht vijnë nga opozita VMRO-DPMNE. Narracioni që sulmon personalitetin e kundërshtarit politik më së shpeshti vendoset në kontekst dhe midis fjalëve *Maqedoni/shtet* dhe theksohet se është kundër: *qytetarëve, popullit, publikut, njerëzit*. Kjo është një përpjekje për të shkaktuar rezistencë, ndjenjë jo të këndshme, zemërim, mllef ndaj BDI-së, LSDM-së; Qeverisë/pushtetit sepse ata janë *kriminelë, mafiozë*, dyfytyrësh, *servilë*, për të mbrojtur shtetin dhe popullin. Ndarjet në ne/neve/tanët dhe ju/tuajat janë të mprehta dhe polarizuese: *ne jemi një front pro-evropian, dhe ata janë antievropian, ne jemi me orientim perëndimor, ndërsa ata janë me orientim lindor, ne do ta shpëtojmë Maqedoninë ndërsa ata janë ata me të cilët nuk do të kemi shtet, ne jemi një makinë që ju çon në Bruksel, ndërsa ata janë një makinë e bërë nga polisteroli që askush nuk do të donte ta blinte...* "Pesha" emocionale që mbartin fjalët e përçarjes, pa përjashtim ato i referohen ndjenjave patriotike, dhe pastaj shpresës për një të ardhme evropiane, ndjenjës së përkatësisë dhe lidhjes nga njëra anë, por edhe frikës, zemërimit, përbuzjes nga ana tjetër. Pra, zgjedhja themelore që u lihet qytetarëve është zgjedhja midis *patriotizmit dhe qeverisjes së ndershme dhe shpresës për prosperitet dhe një të ardhme evropiane.*

FJALORI I NARRACIONEVE TË DËMSHME POLITIKE NË MEDIAT ONLAJN

Mediat onlajn, si transmetues "besnikë" të mesazheve të aktorëve politikë, ndërmjetësuan në mënyrë autentike të gjitha narracionet e tyre të dëmshme politike. Fjalët, frazat me ngarkesë "toksike", përveç në tekste, kanë vendin e tyre në tituj, gjë që shumëfishon kuptimin dhe ndikimin e tyre. Dominojnë tre partitë më të mëdha politike (*VMRO-DPMNE, LSDM, BDI*) dhe udhëheqësit politikë *Mickoski dhe Kovaçevski,* dhe ata ndërtojnë narracionet e dëmshme politike, nxisin përçarje dhe sulmojnë kundërshtarët politikë. Mosbesimi ndaj institucioneve është më i theksuar ndaj Qeverisë, përkatësisht LSDM-së dhe BDI-së, duke i vënë në dukje dhe akuzuar ata për krime milionëshe të pushtetit të korruptuar, për institucionet e partizuara, ku populli dhe shteti *gënjehen, manipulohen* dhe *dëmtohen*.

Kur fokusi i interesit është aktori politik, pavarësisht nëse bëhet fjalë për parti politike të veçantë, udhëheqësin e saj apo ndonjë funksionar, sulmet mbi baza personale kanë një ngarkesë emocionale jashtëzakonisht negative. LSDM dhe BDI janë *servilë, kriminelë, shkatërrues të shtetit, pakurizorë*; LSDM

është *shërbëtor, maskara, varëse e BDI-së, kuislingë, kleptomanë* ndërsa VMRO - DPMNE *të paaftë, narkomanë, të bllokuar në një mendje konservatore.* Dimitar Kovaçevski është *kryeministri më i paaftë, udhëheqës i instaluar i LSDM-së*, Hristijan Mickoski *gënjeshtar, pishman haxhi, pa qëndrim dhe kapacitet politik*, ndërsa Presidenti Stevo Pendarovski *një manipulator, i paturpshëm, përfaqësues i regjimit Artanoid*. Grupimi i tyre sipas kuptimit veçon fjalët që i referohen (1) joprofesionalizmit, paaftësisë, paaftësisë së aktorëve politikë, të cilat mund të shkaktojnë përbuzje dhe të inkurajojnë nënçmimin; (2) sjellje të paligjshme të aktorëve politikë që nxit zemërimin, përbuzjen dhe sjelljen agresive; (3) sjellje të papërgjegjshme dhe jopatriotike që nxit emocionet e mëkatit dhe përbuzjes; (4) karakteristika të caktuara morale që nxisin ndjenjat e neverisë, përbuzjes, nënçmimit dhe injorancës; (5) sëmundje/çrregullime të caktuara mendore që shkaktojnë frikë, tmerr dhe nxisin dënimin, shmangie; (6) sjellje subjektive, vetjake që nxit përbuzjen dhe turpin, dhe mund të çojë në sjellje fyese, tallje.

MESAZHET KRYESORE TË FJALËVE TË PËRDORURA ME NGJYRIM EMOCIONAL

Analiza e narracioneve më të zakonshme të dëmshme të ndërtuara nga subjektet politike, të raportuara nga stacionet televizive dhe mediat onlajn tregoi të njëjtat tendenca dhe veçori, përkatësisht pothuajse të njëjtat fjalë me ngarkesë emocionale të krijuar/përdorur nga aktorët politikë në publikimet e mediave onlajn dhe raportet gazetareske në televizion, pa informacione shtesë, shpjegim ose rishqyrtim të deklaratave. Mediat "ia dolën" të mbështesin aktorët politikë në përpjekjen e tyre për të nxitur mosbesimin ndaj institucioneve, të fyejnë kundërshtarët e tyre politikë dhe të inkurajojnë përçarjet për qëllimet e tyre, duke i përcjellë plotësisht fjalët e tyre me ngarkesë emocionale, madje duke e përforcuar atë, duke i përcjellë pa asnjë ndërhyrje dhe fakte shtesë.

Të gjitha këto narracione të dëmshme janë përplot me një fjalor emocional që është jashtëzakonisht negativ, duke errësuar kështu vlerësimin racional të fakteve dhe duke marrë vendime cilësore, madje edhe duke inkurajuar sjellje destruktive. Fjalët e përdorura për të minuar besimin në institucione, të tilla si *varfëri, mjerim , skandale, shkatërrim, paaftësi, krimi(et), korrupsioni, panik, kaos, përfitues, premtime të rreme* – mund të shkaktojnë ndjenja negative si zemërimi, frika, pasiguria dhe është përmes tyre manipulohet në përpjekje për të nxitur dhe/ose intensifikuar mosbesimin në institucionet e shtetit, në pushtetin lokal, në partinë politike. Fjalë me ngarkesë emocionale të përdorura për sulme personale/demonizim si *skizo, i vonuar, i paqartë, skizofren, kleptoman* tregojnë një gjendje të caktuar mendore tek njerëzit dhe mund të shkaktojnë ndjenja frike, pasigurie, ndoshta keqardhje, ndjenja që rezultojnë në mosbesim ndaj një personi të caktuar. Emrat me kuptim pezhorativ, të tilla si *frikacak, pishman haxhi, dezertor* tregojnë moralin dhe vullnetin e personit dhe te njerëzit mund të shkaktojnë ndjenja përbuzjeje dhe zemërimi, dhe mund të çojnë në respekt të ulët ndaj personit, agresion, nënçmim, etj. Ndjenjat e frikës janë nënkonteksti i fjalëve *dhunues, tiran, terrorist, gjakpirës,* etj. Fjalët e përdorura për përçarje - *Maqedonia, shteti, populli* dhe *qytetarët* inkurajojnë ndjenjat patriotike dhe përkatësinë lehtësisht duke manipuluar emocionet e qytetarëve, dhe në kontekstin e narracionit të dëmshëm që nxit përçarje, manipulimi synon të ndajë midis nesh patriotët dhe ata jopatriotët, ne për popullin dhe qytetarët dhe ata në dëm të popullit dhe qytetarëve. Fjalët *izolim, kthim mbrapa, mungesë shprese* ngjallin ndjenja vetmie, pamjaftueshmërie, në krahasim me fjalët *ardhmëri, prosperitet, shpresë*, potenciali emocional i të cilave nxit shpresën dhe veprimin. Njëra palë *kujdesen* dhe *respektojnë* popullin, ndërsa të tjerët i *fyejnë* dhe i *nënçmojnë*. Zgjedhja e fjalëve emocionale që inkurajojnë ndjenja kontradiktore (pozitive për disa dhe negative për të tjerët) gjithashtu inkurajon ndarjen midis qytetarëve që zgjedhin opsione të ndryshme politike, jo vetëm midis partive politike.

Cilat janë efektet e mundshme të këtyre fjalëve tek qytetarët? Një fjalë mund të shkaktojë një stuhi emocionesh, duke ndryshuar drejtimin e bisedës, marrëdhëniet ndërpersonale dhe madje edhe jetën. Fjalë të tilla si *skizo, gënjeshtar, skizofren, mjerim, varfëri dhe mjerim, nepotizëm, skandale, krim, korrupsion, bindje partiake, diktat bullgar, propagandë e zhveshur, bandit, i paaftë, i papërgjegjshëm, bandë kriminale, përfitues, premtime të rreme, krijon kaos, përhap panik, i vonuar, i shmangur, skizofren, kleptomani, frikacak, pishman pelegrin, dezertor, bandit, tiran, terrorist, gjakpirës, izolim, mungesë shprese* nxisin frikë, zemërim, frustrim, zemërim dhe përdoren si armë manipulimi, lëndimi ose ndarjeje. Kjo shkakton mosbesim dhe pasiguri të thellë tek qytetarët të cilët duhet të marrin vendime të rëndësishme që ndikojnë në jetën e tyre dhe jetën e të gjithë shoqërisë. Emocionet që shkaktohen nga fjalët dhe sjelljet e mundshme që mund të lindin si rezultat i ndjenjave negative mund të kenë pasoja të gjera për proceset demokratike, por edhe për shëndetin dhe gjendjen mendore të njerëzve. Për më onlajn, as aktorët politikë që krijojnë narracionet e dëmshme as mediat dhe në veçanti mediat online që amplifikojnë narracionin e dëmshëm me transmetimin e tyre “fjalë për fjalë”, nuk mbajnë asnjë përgjegjësi për shqetësimin e mirëqenies së qytetarëve.

NEOLOGJIZMAT SI PJESË E NARRACIONEVE TË DËMSHME POLITIKE

Lëndë e interesit hulumtues janë neologjizmat e krijuara, të përdorura dhe të shpërndara nga aktorët politikë në komunikimin e faqeve të tyre zyrtare dhe profileve në Fejsbuk, pjesë e narracioneve të dëmshme politike, veçanërisht në drejtim të nënçmimit, diskreditimit të kundërshtarëve politikë. Analiza u përgjigjet pyetjeve: Cili është kuptimi i neologjizmave të dëmshëm politikë? Cili është konteksti më i gjerë i këtyre neologjizmave? Cilat elemente të tjera të narracioneve të dëmshme përmbajnë këto neologjizma? Kush i përdor dhe kujt i drejtohen neologjizmat? Nga cilat komponentë përbëhen këto neologjizma? Analiza mbulon: komunikimin politik, diskursin politik, aktorët politikë dhe kontekstin më të gjerë politik në lidhje me neologjizmat e dëmshme, formulimet dhe elementet leksiko-semantike, fjalëformuese, morfologjike dhe sintaksore të neologjizmave të përdorura nga aktorët politikë. Nga monitorimi dhe analiza, aktorët politikë që përdorin neologjizma janë: VMRO-DPMNE; Lëvizja Demokratike (dhe Izet Mexhiti); Levica (dhe Dimitar Apasiev); LSDM.

MESAZHET KRYESORE NGA ANALIZA KOMUNIKATIVE-GJUHËSORE

Aktorët politikë në Republikën e Maqedonisë së Veriut përdorin një numër të qëndrueshëm të neologjizmave të dëmshme, siç janë fjalë krejtësisht të reja dhe shprehje të njohura që marrin kuptim të ri dhe janë kontekstualizuar në mënyrë të dëmshme. Kjo praktikë e krijimit të fjalëve është një lloj fjalori i ri politik. Partitë politike maqedonase përdorin neologjizma më të dëmshme, por kjo sigurisht është për shkak të shumicës së aktorëve politikë maqedonas. Megjithatë, funksioni dhe qëllimi i neologjizmave të dëmshëm janë të njëjta në të dy gjuhët, midis aktorëve politikë maqedonas dhe shqiptarë. Këto narracione të dëmshme më së shpeshti përdorin neologjizma të dëmshme me qëllim që të kritikojnë, nënçmojnë dhe diskreditojnë kundërshtarët politikë duke sulmuar në baza personale dhe përzgjedhje të njëanshme, me qëllim që të minojnë besimin në institucione të caktuara, të nxisin përçarje, të përhapin panik, frikë dhe pasiguri, si dhe të përhapin frikë nga ndikimi i huaj dhe të përhapin populizëm. Në të njëjtën kohë, paraqiten si "shpëtimtarë të popullit", përkatësisht "me popullin dhe për interesat e tyre", ndërsa kundërshtarët e tyre janë "kundër popullit dhe interesave të tyre". Si kanale për transmetimin e neologjizmave të tillë të dëmshëm, më së shpeshti përdorin faqet e tyre zyrtare, profilet në Facebook. Ato shpesh gjenden në titujt e publikimeve të tyre, gjë që përforcon më tej dëmin prej tyre, duke i bërë më të dukshme dhe më sulmuese, më të lehta për t'u ndarë dhe shpërndarë më tej, veçanërisht sepse shumë shpesh një pjesë e publikut lexon vetëm titujt për informim të shpejtë, ndërsa mediat kanë praktikën e marrjes së titujve të caktuar nga publikimet e aktorëve politikë, duke i përhapur kështu më tej këto neologjizma të dëmshme dhe duke depërtuar në gjuhën e përditshme.

Neologjizmat e dëmshme në fjalorin e aktorëve politikë janë manipulime strategjike gjuhësore që synojnë publikun, gjegjësisht votuesit e ardhshëm. Ata që dëshmohen më të aftë/më krijues në krijimin dhe shpërndarjen, mund të "tërheqin" me shumë sukses publikun, por edhe t'u bëjnë më shumë dëm kundërshtarëve politikë, duke krijuar kështu një lloj "ndotjeje" të hapësirës socio-

politike dhe ekologjisë së komunikimit dhe klimës së pafavorshme për të gjithë. Kjo përforcohet më tej kur neologjizmat e dëmshme transmetohen nga media. Analiza tregoi se mediat transmetojnë neologjizma të dëmshme nga aktorët politikë, veçanërisht nga të ashtuquajturat parti të mëdha, nga të cilat transmetimi është më i zakonshëm, dhe më shpesh si një njoftim i transmetuar. Përmes mediave, ato bëhen më të arritshme dhe kanë më shumë gjasa të hyjnë në përdorimin e përditshëm të qytetarëve, duke u përhapur më tej dhe duke u shndërruar në praktikë.

Neologjizmat e dëmshëm më të zakonshëm i referohen: personalitetit, domethënë aktorit politik, individit dhe kolektivit (si: Zmicko, Taçevizam, artanoid , *cazino-man*, BDI-lotari) dhe pushtetit/ qeverisje dhe rrjedhave socio-politike (për shembull: *karamele biznes, mafia e kancerit, partia e kazinove, pasakizimi, kontrabanda*). Disa nga këto neologjizma të dëmshme tashmë kanë hyrë në përdorim më të gjerë nga publiku maqedonas dhe në një farë mënyre janë "normalizuar" (për shembull: *sorospi, severxhanski, MVRO-VMRO/VMRO-MVRO, Gruevist, Taçe*). Konkluzion mbresëlënës është se shumica e neologjizmave të dëmshme shoqërohen me shprehje që tregojnë biznese të errëta, akte kriminale dhe sundime despotike, si në aspektin e faktit se këto janë zhvillime, procese dhe rrjedha socio-politike në vend, ashtu edhe në aspektin e faktit se në bazë të tyre krijohen neologjizma të dëmshme që thellojnë më tej këto procese dhe depërtojnë në diskurs si të zakonshme, kur në fakt ato janë të dëmshme për disa arsye.

SHËNIME PËRFUNDIMTARE

RETORIKA E DËMSHME E SUBJEKTEVE POLITIKE

Narracionet politike janë një mjet legjitim, por edhe i fuqishëm i aktorëve politikë në përpjekjet e tyre për të informuar dhe mobilizuar publikun, për të formuar perceptimet, qëndrimet dhe sjelljet e tij. Prandaj dhe përgjegjësia e madhe e aktorëve politikë. Nëse përdoren pa kujdes ose me qëllim manipulimin e publikut, atëherë narracionet bëhen të dëmshme me potencialin për të përçarë njerëzit, për të thelluar mosbesimin në institucionet e sistemit, për të fyer, diskreditуar ose demonizuar.

Është e zakonshme për aktorët politikë që të gjithë në mënyrë të barabartë dhe më shpesh përdorin të njëjtat katër narracione të dëmshme - rrënimi i besimit në institucione, përzgjedhja e njëanshme, sulmet në baza personale dhe nxitja e ndarjeve. Në këtë mënyrë, ata komunikuan mesazhe që cenojnë besimin e qytetarëve në sistem, duke shprehur pikëpamje pa treguar të gjitha faktet dhe të gjithë tablonë, duke denigruar njëkohësisht kundërshtarët, duke bërë dallimin midis *të mirëve* dhe të *këqijve.* Komunikimi i tyre me publikun dominohet nga fjalë me ngarkesë të fortë emocionale, të përdorura ekskluzivisht në konotacion negativ. Kjo promovon një kulturë diskriminimi në baza personale, por pa mëdyshje shkakton emocione dhe kushte të forta negative: frikë, zemërim, zemërim, zhgënjim, urrejtje, agresion, depresion, mungesë shprese. Përveç kësaj, më së shpeshti krijojnë një diskurs të *shpëtimtarëve* dhe *mbrojtësve* të popullit, të drejtësisë, të identitetit, duke adresuar kështu drejtpërdrejt, përsëri, pjesën emocionale të personalitetit dhe duke dërguar mesazhin nënkontekstual se qytetarët e pafuqishëm kanë nevojë për dikë për t'i mbrojtur dhe për t'i shpëtuar. Përdorimi i një fjalori fjalësh me ngarkesë emocionale negative, në vend të fjalëve të qarta dhe pa dykuptime që do të informojnë me saktësi publikun, aktorët politikë manipulojnë më shumë qytetarët duke mos ofruar prova dhe fakte për pretendimet e tyre.

Partitë politike, udhëheqësit e tyre dhe zyrtarët qeveritarë, duke përdorur retorikë të dëmshme, kanë shkelur të gjitha parimet e komunikimit jodiskriminues dhe transparent Përmes retorikës së dëmshme të minimit të besimit në institucione, me akuza për korrupsion, joprofesionalizëm dhe pa ofruar fakte dhe prova të pretendimeve të dëmshme, subjektet politike shkelën drejtpërdrejt parimin e komunikimit etik dhe ruajtjes së lirisë së fjalës. Komunikimi etik në politikë ndërton themelin e besimit midis politikanëve dhe qytetarëve. Komunikimi etik ka për qëllim edukimin dhe informimin e publikut, jo shfrytëzimin e emocioneve. Duke përdorur përzgjedhjen e njëanshme, shkelin haptazi parimet e transparencës dhe profesionalizmit, paanshmërisë dhe objektivitetit, përkatësisht transferimin e qëllimshëm të një segmenti të imazhit, lëshimi i një pjese të informacioneve bie ndesh drejtpërdrejt me parimin e transparencës. Karakteristika e tij kryesore është që politikanët ose zyrtarët të thonë të vërtetën për publikun, edhe kur nuk është në favorin e tyre. Komunikimi politik profesional shmang deklaratat mashtruese, manipulimin dhe pandershmërinë, dhe diskursi është konstruktiv dhe respektues ndaj të tjerëve. Në të njëjtën kohë, retorika e politikanëve për nënçmimin e kundërshtarit dhe nxitjen e ndarjeve shkel parimin e mospërhapjes së gjuhës së urrejtjes dhe gjuhës diskriminuese, thelbësore për krijimin e një mjedisi politik gjithëpërfshirës dhe

të drejtë në të cilin të gjithë respektohen. Kjo retorikë nuk kontribuon në ndalimin e përhapjes së gjuhës diskriminuese, por anasjelltas në shfaqjen e dhunës, urrejtjes ose diskriminimit në publik. Duke iu përmbajtur këtij parimi, subjektet politike mund të ndihmojnë në ruajtjen e harmonisë sociale, mbrojtjen e grupeve të cenueshme dhe të kontribuojnë në një shoqëri më të drejtë dhe demokratike.

RAPORTIMI NË MEDIA PËR RETORIKËN E DËMSHME

Në një demokraci, qytetarët kanë nevojë për qasje në informacion të saktë dhe në kohë, për të qenë në gjendje të marrin vendime të përshtatshme bazuar në informacion të saktë, veçanërisht kur votojnë ose marrin pjesë në debate publike. Mediat ofrojnë informacione, analiza dhe monitorim të vazhdueshëm të aktiviteteve qeveritare, politikave dhe ngjarjeve globale, duke ndihmuar njerëzit të qëndrojnë të edukuar për çështje që ndikojnë në jetën e tyre. Një demokraci e shëndetshme mbështetet në debat dhe dialog të hapur publik, ndërsa mediat janë hapësirë për grupe dhe pikëpamje të ndryshme. Ata mund të ndihmojnë në forcimin e parimeve demokratike si barazia, drejtësia dhe të drejtat e njeriut duke promovuar mbulim të drejtë dhe të balancuar, duke luftuar diskriminimin, korrupsionin dhe padrejtësinë, duke avokuar për politika që mbështesin vlerat demokratike.

Mbulimi mediatik i narracionit politikisht të dëmshëm është intensiv dhe i përditshëm. Kjo është po aq e vërtetë për praninë e narracioneve të dëmshme si në transmetimin e shpërndarësve të televizioneve kombëtare ashtu edhe në hapësirën e internetit të mediave informative në internet. Veçanërisht intensiv është raportimi toksik i mediave të lajmeve në internet, madje edhe më intensiv se vetë krijuesit e narracioneve të dëmshme – aktorët politikë. Në këtë mënyrë, media kanë shumëfishuar efektin e narracionit të dëmshëm duke siguruar një platformë që aktorët politikë të arrijnë publikun e gjerë, jo vetëm ata që ndjekin kanalet e komunikimit të politikanëve. Si televizioni ashtu edhe mediat onlajn pothuajse kanë pasqyruar narracione të dëmshme të krijuara nga aktorët politikë, ndërsa mbështeten në përmbajtje nga fjalimet e transmetuara të politikanëve ose nga njoftimet për shtyp nga partitë politike. Kështu, në vend që t'i qasen zhvillimeve dhe ngjarjeve shoqërore në mënyrë serioze dhe të plotë, ata i lënë aktorët politikë të flasin për ta përmes prizmit të tyre dhe politikës së përditshme. Tema serioze si vetingu gjyqësor, korrupsioni dhe krimi, ndikimet e huaja në politikën e brendshme, ndryshimet kushtetuese, qëndrimi ndaj fqinjëve, hapen pa analiza cilësore dhe pothuajse ekskluzivisht si pjesë e sulmeve dhe akuzave të ndërsjella politike.

Narracionet më të zakonshme të dëmshme – minimi i besimit, përzgjedhja e njëanshme, sulmet në baza personale dhe ndarjet inkurajuese janë njësoj të pranishme si në subjektet politike ashtu edhe në media. Kur shikohet mënyra se si ka ndodhur raportimi i mediave për rrëfimet e dëmshme dhe roli i gazetarit si transmetues "memec" (pa ndërhyrë ose pa qëndrim), pa një analizë kritike të pretendimeve, akuzave dhe deklaratave serioze dhe të dëmshme të aktorëve politikë, pa siguruar pikëpamje të shumëfishta mbi rrëfimin që transmetohet, duke u konsultuar vetëm me një burim në shumicën e rasteve, bëhet edhe më e qartë se sa intensivisht publiku është ekspozuar ndaj rrëfimeve që ngjallin ndjenja që mund të pengojnë ose madje inkurajojnë sjellje joproduktive dhe madje edhe agresion.

Paanësia dhe ekuilibri, së bashku me vërtetësinë, janë elementet themelore të profesionit të gazetarit. Konsultimi me vetëm një burim dhe prezantimi i vetëm një pale në shtojcën ose përmbajtjen e publikuar, veçanërisht kur ajo palë është përgjegjëse për krijimin e disa narracioneve të dëmshme, është larg nga gazetaria profesionale. Në rastet kur gazetari tashmë u ka hapur rrugë sulmeve,

etiketimeve, dezinformatave ose fyerjeve të pajustifikuara të një aktori politik, më e pakta që duhet të bëjë është të konsultohet me palën tjetër, të përballet me akuzat dhe të ofrojë një mundësi për të paraqitur anën e tij të tregimit. Në lidhje me respektimin e standardeve profesionale gazetareske, një përfundim shumë i rëndësishëm në lidhje me raportimin e narracioneve të dëmshme gjatë një fushate zgjedhore bëhet i dukshëm. Gjegjësisht, vetëm te televizionet është vërejtur një rënie e konsiderueshme të pranisë së narracioneve të dëmshme në muajt e zgjedhjeve, një periudhë kur televizionet i nënshtrohen rregulloreve të veçanta, gjë që nuk është rasti me mediat online, ku edhe numri më i madh i narracioneve të dëmshme janë regjistruar në muajin e zgjedhjeve të prillit. Kjo rezulton në përfundimin se ekziston një ndryshim i rëndësishëm nga një sferë e rregulluar kundrejt vetë-rregullimit midis mediave onlajn.

PASOJAT E NARRACIONEVE TË DËMSHME

Prodhimi dhe shpërndarja e narracioneve të dëmshme në hapësirën e komunikimit publik mund të kontribuojë në polarizimin e debatit publik, normalizimin e praktikave të dobëta të komunikimit dhe shkeljen e standardeve dhe parimeve të komunikimit etik dhe profesional. Komunikimi me narracionet e dëmshme shkel hapur dhe drejtpërdrejt parimet e komunikimit etik dhe profesional, ndërsa nga bartësit e funksioneve publike pritet komunikim transparent, llogaridhënës dhe i saktë në përputhje me angazhimet e tyre se punojnë për të mirën e qytetarëve. Megjithëse për secilin nga palët e interesuara të analizuara ekzistojnë rregullore që rregullojnë profesionalizmin dhe korrektësinë në komunikimin me publikun, pothuajse asnjë prej tyre nuk i respektoi ato.

Pasojat e mundshme të ekspozimit të lartë ndaj narracioneve të dëmshme janë të shumëfishta dhe me ndikim të gjerë në kurriz të demokracisë dhe mirëqenies sociale, por mbi të gjitha për vetë qytetarin. Prandaj, respektimi i rregulloreve ekzistuese pozitive për kultivimin dhe respektimin e komunikimit të saktë publik (politik dhe në media), siç është Kodi i etikës për nëpunësit publikë (i miratuar në vitin 2011), Kodi i gazetarëve të Maqedonisë (i miratuar dhe nënshkruar nga gazetarët në vitin 2001), kodet e partive politike individuale, është një detyrim për të cilin aktorët politikë dhe punonjësit e medias duhet të kujtohen më shpesh. Besimi që kanë nga qytetarët dhe politikanët dhe punonjësit e medias i detyron të korrigjojnë komunikimin, që nënkupton transparencë, paanshmëri, mirësjellje dhe bazuar në prova dhe fakte, por është edhe përgjegjësia e tyre kryesore.

Rrënimi i padrejtë i besimit në institucione, nxitja e ndarjeve, sulmet ndaj personalitetit dhe demonizimit, si dhe përzgjedhja e njëanshme çojnë në mosbesim të përgjithshëm të qytetarëve në sistem, mungesë shprese, izolim, shmangie të ndjekjes së lajmeve, pasivizëm qytetar, konflikt, polarizim të diskursit publik, i cili zakonisht rezulton me publik të painformuar dhe pasiv që nuk beson se është e mundur të arrihet një marrëveshje edhe për aspektet më të rëndësishme të jetës shoqërore dhe politike dhe që nuk ka as forcën dhe as motivin për të qenë korrigjues të atyre që kanë zgjedhur dhe nuk është në të mirë të qytetarëve.

Përdorimi i narracioneve të dëmshme nga aktorët politikë në diskursin publik inkurajon normalizimin e zbatimit të fjalorit fyes në skenën publike dhe në komunikimin publik. Kur fjalori fyes nuk dënohet, përdorimi i tij nuk kufizohet, atëherë pas një periudhe të gjatë mund të pranohet si pjesë e fjalorit të përgjithshëm të gjuhës, duke lejuar kështu përhapjen e narracioneve të dëmshme dhe kulturën e ulët të të folurit në publik. Narracionet e dëmshme në të cilat subjektet politike ofrohen si “shpëtimtarë” dhe “mbrojtës”, përveç dërgimit të mesazhit se qytetarët janë të pafuqishëm, në të vërtetë nuk inkurajojnë dhe nuk lënë hapësirë për mendim dhe vendimmarrje kritike, të pavarur bazuar në të dhëna, fakte dhe aspekte të ndryshme të

shikimit të çështjeve dhe problemeve. I njëjti efekt në procesin racional të vlerësimit të fakteve dhe marrjes së vendimeve ka fjalorin e përdorur emocional të politikanëve, i cili është shumë negativ duke shkaktuar ndjenja frike, zemërimi, përbuzjeje, frustrimi, zhgënjimi, urrejtjeje dhe mund të shkaktojë sjellje shkatërruese.

IMPLIKIMET TEORIKE DHE SHKENCORE

Të gjitha subjektet politike synuan të ofrojnë kornizat e tyre përmes informacionit që i shpërndanë publikut, duke theksuar aspekte të caktuara të një çështjeje dhe duke minimizuar të tjerat. Disa theksuan skandalet e krimit dhe korrupsionit, të tjerët etnotribalizmin si tipar të kundërshtarit politik, zgjedhjet e treta si zgjedhje midis maqedonizmit dhe antimaqedonizmit ose një të ardhme të ndritur kundër një të kaluare të errët. Këto korniza përmes të cilave qytetarët duhej të perceptonin dhe kuptonin subjektet politike dhe realitetin politik në përgjithësi, janë vetëm konfirmim i konceptit të ofruar nga teoria e inkuadrimit, se në komunikimin politik, inkuadrimi është një mjet i fuqishëm për formësimin e opinionit publik dhe ndikimin mbi debatet politike. Politikanët dhe media (si në hulumtim) gjithmonë përdorin kornizën për të promovuar agjendat e tyre duke hartuar narracion që korrespondojnë me vlera, ideologji ose emocione të caktuara. Kornizat që përcaktojnë se çfarë do të përfshihet në bisedë dhe çfarë do të përjashtohet, nëse do të theksohet ndershmëria apo patriotizmi, kujdesi për qytetarët apo e ardhmja evropiane, krimi apo nacionalizmi.

Konfirmimi i funksionimit të teorisë së narracioneve strategjike është se asnjë nga narracionet e dëmshme nuk është hartuar aksidentalisht, përkundrazi, të gjitha ishin strategji të menduara mirë me të cilat subjektet politike u përpoqën të ndikojnë në publik. Numri i madh i narracioneve të dëmshme tregoi se si subjektet politike ndërtojnë dhe komunikojnë histori për të formuar perceptimet dhe për të ndikuar në sjelljen e audiencës. Në periudhën zgjedhore, të gjitha subjektet politike krijuan dhe transmetuan sloganet e tyre, të cilat vazhdimisht dëgjoheshin si: *Maqedonia përsëri e jotja, Guximshëm për Maqedoninë, Maqedonia me dinjitet, Njerëzit në vend të parë, Ndryshimet në duart tuaja, Programi për një të ardhme evropiane*. Përmes këtyre sloganeve, subjektet politike u përpoqën të evokojnë një sërë kuptimesh simbolike që lidhen me identitetin kombëtar, vetë-identifikimin dhe vetë-pranimin, si dhe duke theksuar ndershmërinë, besnikërinë dhe guximin si karakteristika të rëndësishme njerëzore. Kjo është dëshmi se narracionet politike shpesh mbështeten në simbole, metafora dhe referenca kulturore dhe nxjerrin në pah rolin e tyre në formësimin e ndërveprimeve ndërpersonale, siç propagandohet nga teoria e ndërveprimit simbolik.

Një grup i madh i të dhënave kërkimore sugjeron që media ndikon në perceptimin e publikut për çështje të rëndësishme politike, duke formuar diskursin demokratik dhe angazhimin qytetar, shpesh përmes inkuadrimit, mbulimit selektiv dhe përcaktimit të agjendës. Pra, nëse dhe çfarë narracione politike do të përcjellin mediat, sa do t'i përcjellin ato në mënyrë selektive ose plotësisht, do të varet nga perceptimi i publikut për çështjet politike. Nëse e dimë se një nga narracionet më të zakonshme të dëmshme të përdorura nga subjektet politike, të transmetuara përmes mediave, ishte përzgjedhja e njëanshme duke lënë jashtë qëllimisht fakte të rëndësishme që mund të dëmtojnë pozicionin e atij që shpreh pikëpamjet, mund të supozohet vetëm ndikimi i tyre i dëmshëm.

Nga aspekti hulumtues është identifikuar polarizimi politik në rritje, një sfidë e përbashkët për demokracitë në nivel global, duke ndarë shoqëritë sipas linjave ideologjike, etnike ose fetare. Narracionet polarizuese intensifikojnë luftën për pushtet, çojnë në ulje të kompromisit në politikë dhe dobësojnë besimin e qytetarëve në institucionet demokratike. Ky lloj narracioni i dëmshëm (shumë i zakonshëm në komunikimin publik në Maqedoni) çon në erozionin e normave demokratike

dhe nxit një klimë ku kompromiset dhe bashkëpunimi janë gjithnjë e më të rralla. Në të njëjtën kohë, sulmet personale dhe fushatat diskredituese ndikojnë ndjeshëm në diskursin politik dhe nxisin një mjedis mosbesimi dhe armiqësie midis elektoratit. Narracionet e urrejtjes, të cilat përdoren në mënyrë strategjike për të mobilizuar grupe të caktuara votuesish ndërsa të tjerët janë të tjetërsuar, kontribuojnë në një atmosferë politike të polarizuar, duke ndërlikuar përpjekjet për të nxitur angazhimin demokratik gjithëpërfshirës. Sulmet në bazë personale dhe/ose demonizimi i kundërshtarëve politikë ishte një nga tri llojet më të zakonshme të narracionit të dëmshëm në hulumtim.

Hulumtimet e deritanishme sugjerojnë se efektiviteti i narracioneve do të jetë më i madh nëse ato ofrojnë një parashikim të qartë të pasojave që lidhen me politikën, dhe kështu, narracionet me apele që ofrojnë siguri dhe favorizim për një politikë të veçantë rrisin mbështetjen, ndërsa apele që ofrojnë pasiguri, përkatësisht parashikime negative të një opsioni tjetër politik, zvogëlojnë mbështetjen e qytetarëve. Në shumë narracione të dëmshme në hulumtim, veçanërisht ato që nxitën përçarje, retorika ishte pikërisht e tillë, një parashikim i rezultateve të ardhshme: nëse zgjidhet një opsion politik, qytetarët duhet të presin kthim në të kaluarën e errët, nëse zgjidhet opsioni tjetër - një e ardhme e ndritshme evropiane, ose nëse zgjidhet një opsion politik, shteti do të kthehet në rrugën e duhur, por nëse zgjidhet tjetri, agonia, krimi dhe korrupsioni do të vazhdojnë së bashku me dështimin për të mbrojtur interesat shtetërore. Shumë nga narracionet e dëmshme përmbanin elemente të qarta si heronj, *shpëtimtarë të popullit, mbrojtës të interesave kombëtare*, por edhe personazhe negative në formën e kriminelëve, uzurpatorëve, *banditëve*, gjakpirësve dhe viktimave në formën e *popullit të shqetësuar maqedonas*, të gënjyer ndaj *qytetarëve*, të *manipuluar ndaj qytetarëve*. Të gjitha këto elemente i bënë narracionet më bindëse dhe nxitën një ndryshim të madh politik që rezultoi në ndryshim të pushtetit.

Dezinformatat si një lloj narracioni i dëmshëm paraqet sfida serioze për proceset demokratike me rrënimin e besimit në institucione, polarizimin e opinionit publik dhe duke krijuar konfuzion rreth informacioneve faktike, që nga ana tjetër mund të dobësojë themelet e qeverisjes demokratike. Nëse hulumtimet tregojnë se dezinformatat rrënojnë angazhimin qytetar duke krijuar një mjedis ku qytetarët shmangin lajmet politike ose krijojnë konfuzion rreth çështjeve politike, fakti që ka pasur dezinformata të caktuara (megjithëse me intensitet të moderuar) në hulumtim është me të vërtetë shqetësues për demokracinë tashmë të brishtë maqedonase.

Të shumta janë studimet mbi ndikimin e emocioneve në narracionet politike që konfirmojnë se ato janë një mjet i fuqishëm për ndikim në rezultatet e zgjedhjeve, ku emocionet nuk perceptohen si forca irracionale në politikë, por qendrore për arsyetimin e informuar politik, duke formuar mënyrën se si individët interpretojnë, trajtojnë dhe reagojnë ndaj ngjarjeve politike. Hulumtimi identifikoi një numër të madh fjalësh të ngarkuara emocionalisht. Njëkohësisht frika dhe ankthi çojnë në rishqyrtim kritik dhe vlerësime më kritike të zhvillimeve politike. Përkatësisht, frika dhe ankthi aktivizojnë "sistemin e mbikëqyrjes", duke inkurajuar individët të kërkojnë informacion dhe të rishqyrtojnë zgjedhjet politike, duke rritur kështu vëmendjen e tyre politike dhe hapjen ndaj ideve të reja. Frika, zemërimi dhe mosbesimi zakonisht përforcojnë perceptimet negative të grupit tjetër, duke penguar mundësitë për pajtim ose dialog.

Populizmi si ideologji shihet nga shoqëria si i ndarë në dy grupe antagoniste: *populli i pastër* kundrejt *elitës së korruptuar*, ndërsa atraktiviteti i tij qëndron në thjeshtësinë dhe drejtpërdrejtësinë e tij dhe është veçanërisht i pranueshëm për qytetarët që ndjehen të përjashtuar nga elitat politike. Kjo nga ana tjetër e bën populizmin të adaptueshëm ndaj konteksteve dhe ideologjive të ndryshme politike, nga nacionalizmi i krahut të djathtë në lëvizjet antiestablishment të krahut të majtë. Kështu, retorika dhe strategjia populiste rrezikojnë të minojnë normat demokratike duke promovuar ndarjen, duke zvogëluar tolerancën për pluralizmin dhe duke gërryer kontrollet dhe ekuilibrat institucionalë.

Narracionet populiste paraqesin rrezik për vlerat demokratike duke nxitur polarizimin dhe duke rrënuar tolerancën dhe pluralizmin. Populizmi si narracion i dëmshëm shfaqet edhe në komunikimin politik në Maqedoni, duke e përfshirë atë në pesë narracionet më të zakonshme të dëmshme.

Udhëheqësit politikë dhe partitë e tyre, së bashku me mediat, kanë fuqi të ndikojnë edhe mbi zhvillimin e gjuhës. Mediat janë kanali përmes të cilit përhapen inovacionet gjuhësore dhe politikanët mund të mashtrohen nga termi inovatorë, individë me lidhje të forta brenda dhe jashtë grupit. Në skenën politike maqedonase, neologjizmat e dëmshme të ndërtuara nga aktorët politikë në një numër të vogël shembujsh kanë statusin e neologjizmave dhe janë larg hyrjes së tyre në fjalorë, përkatësisht mbeten në stilin bisedor dhe në rrjetet sociale. Neologjizmat autoriale dhe neologjizmat e përdorura nga shkrimtarët dhe shkencëtarët në përgjithësi karakterizohen nga një shkallë e lartë e mendimit dhe njohurive gjuhësore dhe paraqesin një mënyrë të mirë për të pasuruar leksikun e gjuhës maqedonase, ndryshe nga mediat që përcjellin në mënyrë jokritike fjalë të huaja, qoftë për shkak të përkthimit nga gjuhët e huaja, qoftë për shkak të injorancës ose mungesës së interesit, dhe kështu kanë një ndikim negativ në gjuhën standarde maqedonase.

REKOMANDIME DHE ANGAZHIME TË ARDHSHME

REKOMANDIME PËR AKTORËT POLITIKË

- Partive politike u kërkohet të miratojnë kode të sjelljes që do të sjellin standarde minimale të respektimit të parimit të mosdiskriminimit, ndalimit të përhapjes së urrejtjes dhe kufizimit të të drejtave të njeriut. Është e dëshirueshme të punohet në iniciativa ndërpartiake për të përmirësuar tolerancën, për të trajtuar dezinformatat, për të parandaluar diskriminimin, për të nxitur mirëkuptimin ndërkulturor, përfshirjen sociale dhe respektin për diversitetin. (UNHRSP, OSCE, OAS, ACHRP, 2021).
- Aktorët politikë në komunikim me publikun duhet të respektojnë parimin e komunikimit të bazuar në prova sepse fjalimi manipulues, i cili përfshin dezinformimin, informacione të pasakta dhe informacione keqdashëse, mund të ndikojë seriozisht në proceset demokratike dhe zgjedhjet, duke krijuar dhe përhapur gënjeshtra, duke sulmuar individët, gjë që mund të rezultojë në rënie të besimit në procesin zgjedhor dhe në institucione.
- Edukimi i aktorëve politikë, përfshirë personat përgjegjës për marrëdhëniet me publikun dhe të rinjtë e partive politike për kohën kur narracionet bëhen të dëmshme dhe për fuqinë e tyre të madhe shkatërruese.
- Shmangia e ndërgjegjshme e manipulimit të ndjenjave patriotike, identitetit kolektiv, përkatësisë në grup të qytetarëve.
- Promovimi i neologjizmave me qëllim investimin krijues, ndërtimin dhe inkurajimin e një realiteti pozitiv dhe optimist, në vend të neologjizmave qëllimi i të cilëve është të ofendojnë dhe diskreditojnë.
- Edukimi i të rinjve të partive politike për parimet dhe standardet në komunikimin politik, të cilat u referohen detyrimeve të politikanëve për transparencë dhe qasje, për avokim të interesit publik, për mospërdorim të dezinformatave dhe informacioneve të paverifikuara në fjalimet e tyre në publik, për mospërdorim të gjuhës së urrejtjes, fjalës diskriminuese dhe për ruajtjen e lirisë së fjalës.

REKOMANDIME PËR QEVERINË DHE NËPUNËSIT PUBLIKË

- Përfaqësuesit qeveritarë duhet të ndjekin Strategjinë e Komunikimit të Qeverisë, e cila shprehimisht thotë se nuk publikojnë ose ndajnë përmbajtje që mund të jenë ofenduese për individët ose një grup të caktuar qytetarësh.

- Nëpunësit publikë, në përputhje me Kodin e etikës për nëpunësit publikë, duhet të respektojnë vazhdimisht parimin e barazisë së partive politike, sipas të cilit ata duhet t'i trajtojnë partitë politike në mënyrë të barabartë dhe të mos i nënshtrojnë ndaj diskriminimit për arsye të ndryshme.

REKOMANDIME PËR MEDIAT

- Respektimi i vazhdueshëm i standardeve profesionale gazetareske, veçanërisht parimet themelore të vërtetësisë, saktësisë dhe verifikimit të pretendimeve të bëra para publikimit, sigurimi i pluralizmit të mendimeve, përmbajtja nga transmetimi i gjuhës së urrejtjes, ekuilibri midis lirisë së shprehjes dhe parandalimit të gjuhës së urrejtjes.
- Avancimi i vetërregullimit, por edhe forcimi (operacionalizimi) i rregullimit të mediave onlajn në hapësirën e internetit.
- Zbatimi i parimeve ligjore dhe etike gjatë cikleve zgjedhore, si për mediat tradicionale ashtu edhe ato onlajn, përkatësisht plotësimi i kuadrit ligjor me detyrime për mediat informative onlajn gjatë raportimit gjatë zgjedhjeve.
- Respektimi dhe zbatimi i raportimit etik nga zgjedhjet. Doracaku për raportimin etik nga Zgjedhjet e vitit 2021 të Shoqatës së Gazetarëve të Maqedonisë është një udhërrëfyes që duhet ndjekur. Ai shprehet qartë se gazetarët nuk duhet të përdorin gjuhën e urrejtjes në raportim dhe të përmbahen nga përdorimi i retorikës jotolerante ose nxitëse, ndërsa kur një retorikë e tillë përdoret nga aktorët politikë, të jenë të kujdesshëm se si raportojnë, por edhe mos e përhapin më tej. Konventa Globale për Etikën në Gazetari e Federatës Ndërkombëtare të Gazetarëve thekson "në informimin e gazetarëve të mos kontribuohet në urrejtje ose paragjykime dhe të bëjnë gjithçka që është e mundur për të shmangur pjesëmarrjen në përhapjen e diskriminimit për arsye të ndryshme". Së fundi, në Doracakun për Analizën mediatike gjatë vëzhgimit të zgjedhjeve të ODIHR-it, BE-së dhe Këshillit të Evropës, rekomandohet që mediat të refuzojnë të shprehin hapur ose fshehurazi intolerancën dhe "të shqyrtojnë me kujdes nëse publikimi i deklaratave të tilla kontribuon në shpifje dhe tallje në bazë të gjinisë, racës, ngjyrës, gjuhës, fesë dhe besimit, anëtarësimit në një grup të pakicave kombëtare ose etnike, dallimeve sociale ose mendimit tjetër" (6 OSCE/ODIHR, Council of Europe & EU (2005) European Commission for Democracy through Law (Venice Commission) Guidelines on Media Analysis during Election Observation Missions, Strasbourg).
- Gazetari, siç theksohet në Kartën Globale për Etikën e Gazetarëve të Federatës Ndërkombëtare të Gazetarëve, është i detyruar të "respektojë faktet dhe të drejtën e publikut për të ditur të vërtetën". Përgjegjësia që ai/ajo ka ndaj publikut është shumë më e madhe sesa përgjegjësia ndaj punëdhënësve, autoriteteve ose partive politike. Pavarësisht se çfarë vlerash përfaqëson media dhe cila është politika editoriale e saj, gazetarët profesionistë duhet të ndjekin parimet e vërtetësisë, paanësisë dhe ekuilibrit.

Институт за комуникациски студии

НЕ ВЕРУВАЈ ПРОВЕРУВАЈ! #користифакти

www.iks.edu.mk
info@iks.edu.mk

British Embassy Skopje

UKaid from the British people

Ky hulumtim është realizuar në kuadër të projektit “Përdorimi i gazetarisë së bazuar në fakte për ngritjen e ndërgjegjësimit dhe kundërshtimin e dezinformacioneve në hapësirën mediatike në Maqedoninë e Veriut” financuar nga Qeveria e Mbretërisë së Bashkuar, me mbështetjen e Ambasadës Britanike në Shkup. Mendimet dhe pikëpamjet e shprehura në këtë përmbajtja nuk i pasqyrojnë domosdoshmërisht mendimet dhe qëndrimet e Qeverisë britanike.

Институт за комуникациски студии

НЕ ВЕРУВАЈ ПРОВЕРУВАЈ! #користифакти